

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Kokain jako statusový symbol

bakalářská práce

Autor práce: Michaela Mottlová
Studijní program: Rehabilitace
Studijní obor: Prevence a rehabilitace sociální patologie

Vedoucí práce: Mgr. Alena Kajanová Ph.D.
Datum odevzdání práce: 02. 05. 2013

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce s názvem „Kokain jako statusový symbol“ se zabývá vztahem kokainu a statusového symbolu. Práce poukazuje na rychle se zvyšující oblibu kokainu, který pravděpodobně částečně nahrazuje roli extáze, co by taneční drogy. Jelikož tento trend dosahuje celoevropského měřítka, z tohoto důvodu považuji toto téma za aktuální a hodné zájmu.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, které na sebe navazují. Teoretická část představuje vymezení obecně dostupných poznatků. Zde je obsažen popis kokainu jako rostliny v kontextu historie jeho užívání. Dále je zde uvedeno jeho objevení a použití v souvislosti s jeho užíváním v minulosti. Zaměřuje se také na psychické a somatické účinky kokainu, jejich obecný mechanismus a formy aplikace. Pro úplnost jsou uvedeny i následky při dlouhodobém užívání kokainu. Poté se práce věnuje symbolu, jeho významům a rituálu. Poslední teoretická kapitola se zaměřuje na souhrn poznatků o společenském systému a sociální struktuře, následuje popis sociálního statusu, statusového symbolu a v neposlední řadě také tematikou sociálního aspektu užívání kokainu.

V praktické části jsou prezentovány výsledky výzkumu. Cílem této předkládané práce je analyzovat vztah kokainu k vyjádření sociálního statusu ve formě statusového symbolu. Pro dosažení cíle byla zvolena strategie kvalitativního výzkumu. Samotné získávání dat bylo realizováno prostřednictvím techniky narativního interview. Výběr účastníků výzkumu vycházel z výzkumné otázky: „Jak je vnímáno pojetí kokainu jako statusového symbolu v narativním vyprávění jeho uživatelů/ek?“ V rámci výběru informantů byla použita metoda záměrného výběru na základě dostupnosti. Výzkumný soubor finálně tvořili čtyři informanti, tři muži a jedna žena, kteří měli zkušenost s užíváním kokainu. Specifikem výběru výzkumného souboru pak byl fakt, že informanti byli vybíráni na základě rozdílného sociálního statusu.

Vlastní realizace výzkumu probíhala v Českých Budějovicích v délce pěti měsíců od listopadu roku 2012 do března roku 2013, a to v několika na sebe logicky

navazujících krocích. Získaná data byla analyzována pomocí trojího kódování, dle metody zakotvené teorie, kdy jsou v práci použity jen její prvky. Jako výstup tohoto kódování bylo určeno šest témat: první zkušenost, aplikace kokainu, skupinový prožitek, účinky, peníze, postoj k ostatním drogám, v rámci kterých byly stanoveny podrobnější kategorie a u nich uvedeny výroky informantů. Z těchto témat byl určen centrální jev a následně popsány jeho vztahy k ostatním kategoriím.

Z výsledků výzkumu celkově vyplývá, že uživatelé kokainu posuzují kokain jako vyjádření statusového symbolu rozdílně. Hrají zde roli vlivy, kterými je užívání ovlivňováno. Těmito určujícími vlivy jsou především: cena kokainu, tradiční aplikace kokainu, skupinový prožitek spojený s užíváním, vliv prostředí, ve kterém je kokain užíván či srovnání s uživateli jiných drog a v neposlední řadě vesměs pozitivně vnímané účinky.

Kokain jako droga je tedy stále svými uživateli vnímána jako „lepší droga“, nicméně jako statusový symbol svůj význam pomalu ztrácí. Ve výpovědích respondentů se statusový symbol objevoval v rámci aplikace kokainu, kde nejčastější formou bylo právě ono tradiční šňupání drahé drogy bankovkou vysoké hodnoty, na velkém zrcadle. Jak dále vyplynulo z výsledků výzkumného šetření, jsou to peníze, vynakládané právě na koupi kokainu, jež přebírají onu funkci statusového symbolu.

Výsledky této předkládané bakalářské práce mohou do budoucna představovat zdroj informací, pro sociální pracovníky, působící v oblasti kontaktních center. Práce zajisté poslouží odborné i laické veřejnosti, které se zajímá o tuto oblast. Na základě specifčnosti tématu mohou výsledky sloužit jako podklad pro tvorbu preventivních programů užívání návykových látek. Dále představují nástin specifických požadavků a potřeb uživatelů kokainu a v neposlední řadě jsou odrazovým můstkem pro iniciaci případného širšího výzkumu.

Abstract

Presented bachelor thesis entitled "Cocaine as a status symbol" is focused on the relationship between cocaine use and a status symbol. The thesis points out on the rapidly increasing popularity of cocaine, which probably partially replace the role of ecstasy, as a dance drugs. This trend progressively reaches a European scale. For this reason I consider this topic actual and worthy of interest.

The thesis is divided into two parts connected to each other. The theoretical part is focused on summary of general knowledge. There is the description of cocaine as plants in the context of the history of its use. There is description of the discovery of cocaine and use in connection with its use in the past. It also focuses on the psychological and somatic effects of cocaine use, the general mechanisms and forms of application. For completeness are shown the consequences of long term of cocaine use. Then thesis focuses on the symbol and its meanings and the ritual. The last theoretical chapter is devoted to the body of knowledge about the social system and social structure, and also deals with the description of social status, a status symbol. Last but not least, is the topic of the social aspect of cocaine use.

In the practical part of thesis presents the results of research. The aim of this thesis is to analyze the relationship between cocaine use to express social status as a status symbol. I chose the strategy of qualitative research to achieve the objective of the thesis. Data collection was realized by technique of narrative interview. The selection of participants was based on research question: "How is the conception of cocaine use perceived like as a status symbol in the narrative telling its users?" Informants was selected by purposive sampling method based on availability. The research group finally consisted of four informants, three men and one woman, who had experience with cocaine use. The uniqueness of the selection of the research sample then was the fact that informants were selected on the basis of different social status.

The realization of research was carried out in the České Budějovice of five months from November 2012 to March 2013, in the number of logically related steps. The obtained data were analyzed using grounded theory, according to the grounded theory,

which is used only in the work of its elements. The output of this coding was defined six main themes: first experience, application of cocaine , group experience, effects of cocaine use, money, attitude to other drugs, under which were set more detailed categories and these include statements of informants. These themes were further determined by the central category and then describe its relationship to other categories.

The research generally shows that cocaine users assess an expression of status symbol differently. They play a role here influences which use is influenced. Major determining factors are primarily the price of cocaine, traditional applications of cocaine, group experience associated with the cocaine use, influence of place where is the cocaine used and comparison with users of other drugs, and not least generally positively perceived effects.

Cocaine drug as it is still seen their users as "better drug", but as a status symbol slowly loses its meaning. The informant's answers about cocaine use as a status symbol was proven in the theme of application of cocaine, where the most common form was precisely the sort of traditional sniffing expensive drugs bill high value on a large mirror. As further shown from the results of the research are that the money spent just to buy cocaine use, which take over the function of a status symbol.

The results of the present bachelor thesis may in the future be a source of information for social workers working in the contact center. This thesis certainly provils information for professionals and the general public who is interested in this area. Based on the specificity of this topic, the results may serve as a basis for prevention programs of substance abuse. Furthermore, presents the outline specific requirements and needs of cocaine users and finally are the springboard to initiate any broader research.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci *Kokain jako statusový symbol*, jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 02. 05. 2013

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Aleně Kajanové, Ph.D. za trpělivost, věnovaný čas, ochotu, odborné vedení a podnětné připomínky, které mi při zpracování práce poskytla. Ohromné díky patří také celé mé rodině a partnerovi za podporu během celého mého studia. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat všem informátorům, kteří mi poskytli potřebné rozhovory.

Obsah

ÚVOD.....	10
1 SOUČASNÝ STAV	12
1.1 Kokain.....	12
1.1.2 Objevení kokainu	12
1.1.3 Účinky	14
1.1.4 Následky dlouhodobého užívání	16
1.2 Symbol	17
1.2.1 Význam symbolů	18
1.3 Rituál.....	18
1.4 Společenský systém/Sociální struktura.....	19
1.5 Sociální status	20
1.6 Statusový symbol.....	23
1.7 Sociální aspekt užívání kokainu	24
1.7.1 Význam sociálního aspektu.....	25
2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	27
2.1 Cíl výzkumu.....	27
2.2 Výzkumná otázka	27
3 METODIKA	28
3.1 Použité metody a techniky	28
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	29
3.2.1 Způsob výběru výzkumného souboru	30
3.3 Vlastní realizace výzkumu	30
3.4 Metoda vyhodnocování získaných dat.....	32
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	34
4.1 Výsledky otevřeného kódování	35
4.1.1 Témata.....	35
První zkušenost	35
Aplikace kokainu	37
Skupinový prožitek	38
Účinky.....	40
Peníze	43
Postoj k ostatním drogám.....	45
4.1.2 Otevřené kódování – shrnutí	47
4.2 Axiální kódování.....	49
4.3 Selektivní kódování	51
5 DISKUZE	53

6 ZÁVĚR.....	60
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	62
8 KLÍČOVÁ SLOVA.....	66

ÚVOD

„Drogy mohou otevřít mnoho dveří, ale na všechny otázky si člověk musí odpovědět sám.“

Paul McCartney

Drogy nás provázejí na cestě od samého počátku lidské existence. V různých dobách byly drogy jak zdrojem magické síly, tak i zdrojem lidského úpadku a neštěstí.

Zatímco v historii byl kokain záležitostí pouze vybraných vrstev lidí ve společnosti, především pak umělců, politiků a bohatých podnikatelů, dnes k užívání kokainu inklinuje velký počet lidí bez ohledu na společenské postavení či profesi.

Téma mé bakalářské práce „Kokain jako statusový symbol“ jsem si zvolila z toho důvodu, že kokain jako droga se stále častěji objevuje v různých sociálních vrstvách společnosti a pomalu začíná opět narůstat jeho obliba mezi uživateli.

Kokain bývá často spojován se světem celebrit, umělců a modelek, ale i bohatých byznysmenů. Jací jsou ve skutečnosti jeho uživatelé? Jakožto velmi specifická látka, která má svou dávnou a významnou historii spjatou s lidskou kulturou, se v posledním desetiletí kokain stává charakteristickou součástí evropské taneční scény a stále více narůstá jeho obliba. Nejen, že kokain jako droga byl, je a možná bude dále považován za drogu bohatých či za lepší drogu, ale se nyní stává po opiátech druhou nejrozšířenější drogou na světě spojenou s problémovým užíváním.

Z tohoto důvodu si myslím, že je předně důležité věnovat se aktuálním trendům v otázkách užívání kokainu a prohlubovat znalosti a poznatky o jeho uživateli v rámci celého kontextu užívání. V této souvislosti mne zajímalo, jak současní uživatelé kokainu vnímají jeho funkci statusového symbolu.

Teoretickým cílem této bakalářské práce je uvést rešerši zdrojů souvisejících s tématem kokainu jako statusového symbolu. Praktickým cíl poté představuje analýza vztahu kokainu k vyjádření sociálního statusu ve formě statusového symbolu.

Předkládaná práce je rozdělena do dvou částí na teoretickou část a část praktickou. V teoretické části se zabývám charakteristikou kokainu jako drogy, jeho objevením, pozicí ve společnosti, charakteristickými účinky a sociálními aspekty jeho užívání. Dále v teoretické části popisují význam symbolu, rituálu, společenského systému a sociální struktury v návaznosti na vymezení sociálního statusu a role ve společnosti.

V praktické části bakalářské práce uvádím proces sběru, vyhodnocování a analýzy získaných dat. Toto výzkumné šetření bylo vedeno strategií kvalitativního výzkumu, pro techniku sběru dat jsem zvolila narativní interview.

K vyhodnocení získaných informací jsem použila trojí kódování, dle metody zakotvené teorie. Zde považuji za nutné podotknout, že jsem z této metody k analýze dat použila jen její prvky. Získané výsledky jsem pro přehlednost převedla do diagramů.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Kokain

Kokain představuje alkaloid jihoamerického keře *Erythroxilon koka* LAM (koka pravá). Tento keř povětšinou roste ve vlhkých tropických lesích na východních svazích And v Bolívii, Peru a Ekvádoru. Na kokain bohatý je také keř koky *Erythroxylum novagranatense*, který se pěstuje v suchých horských oblastech Kolumbie podél Karibiku a v některých vyprahlých oblastech Peru (15).

V dávné minulosti sloužily listy koky při náboženských obřadech k navození či zvýšení transu. Později byly listy tohoto keře užívány lidmi ve velmi vysokých polohách, jako nahrazení nedostatku kyslíku, ke zvýšení tělesné teploty, k utišení tělesné bolesti a v neposlední řadě k zahnání hladu (11).

V Jižní Americe kokainovník, resp. koka byla původně využívána místními obyvateli jako rostlina, která se stala běžnou součástí tehdejší komunity, ideálním způsobem doplňovala stravu a podporovala nesnadný život v obtížných přírodních podmínkách (5).

Vzorek kokových lístků byl dopraven do Evropy brzy po Španělském objevení Jižní Ameriky. Avšak navzdory příznivým ohlasům oblíbenost koky propadla. Tyler se domnívá, že to bylo na úkor estetické stránky, protože listy koky si neudržely po vysušení a dlouhém transportu lodí přes Atlantik svou sílu. Také se domnívá, že pokud by koka byla přepravována stejným způsobem jako tabák, čaj či opium, byla by na stejné úrovni oblíbenosti jako tyto látky (38).

1.1.2 Objevení kokainu

V roce 1855 Friedrich Gaedcke izoloval alkaloid koky a jeho následovník Albert Niemann o čtyři roky později opakoval proces izolace, droga se neprosadila ani k lékařským účelům. Trvalo 20 let, než lékaři poznali účinky kokainu. V USA lékaři

zaznamenali schopnost drogy vybudit centrální nervovou soustavu a studovali tuto vlastnost kvůli možnému použití kokainu jako protilátky k návyku na morfium či alkohol (15).

Všechny tyto možnosti zvažoval i Sigmund Freud v době, kdy pracoval ve Vídeňské nemocnici. Tyler popisuje Freudovo pojednání z roku 1884 „Na koku“, které obsahuje na svou dobu kritický rozbor účinku kokainu. Varoval, že kokain způsobuje „psychické a intelektuální poškození“, slabost, vyhublost a „morální zkaženost“. Navzdory tomu však dodává, že užití koky v rozumné míře spíše podporuje zdraví, nežli mu škodí. Freudovy pokusy ukázat, že kokain lze použít při léčbě morfiové závislosti, byly neúspěšné (38).

Freudův přítel a společník Carl Koller demonstroval sílu drogy jako lokálního anestetika při očních operacích, které se v oční chirurgii používá dodnes. Ve Spojených státech amerických nastal velký boom v 80. letech 20. století, kdy množství registrovaných léků, které obsahovaly extrakt z kokových lístků, byly předepisovány od léčby rýmy až po medikaci syfilitidy. Koka byla zpracovávána v širokém spektru produktů. Angelo Mariani produkoval kokové víno, které bylo oblíbené v nejvýše postavených kruzích tehdejší nejen americké společnosti (11).

Coca cola byl nápoj, který využíval povzbudivých účinků koky. Původně byla Coca cola vyrobena drogistou s originálním názvem „hodnotné mozkové tonikum a prostředek na všechna nervová trápení“. Od roku 1903 byli výrobci donuceni pod tlakem veřejnosti přestat používat kokainový sirup (kofein jako účinná látka ovšem zůstala obsažena) a namísto něj byl nahrazen příchutí derivovanou příchutí extraktu z lístků koky, která se používá dodnes (38).

Konzumace kokainu dosáhla v roce 1985 epidemické úrovně. Počet uživatelů se odhadoval na zhruba dvanáct milionů. Tyler ovšem uvádí, že uvedená čísla nemá v úmyslu generalizovat z toho důvodu, že ony informace nejsou pevně podloženy důkazy a řádnými epidemiologickými šetřeními (38).

1.1.3 Účinky

Mechanismus účinku kokainu je podobný jako u jiných stimulancií. Kokain intenzifikuje působení chemických látek, jež umožňují předávání vzruchů mezi nervovými buňkami. Je tedy považován za velice účinný stimulant centrální nervové soustavy. Rychlost nástupu pak závisí na specifické formě podání **(14)**.

Kokain je stimulační droga s relativně krátkým poločasem účinku řádově od desítek minut až do dvou hodin. Z tohoto důvodu účinky kokainu trvají poměrně krátce a v průměru již po třiceti minutách odeznívají. Jednorázová dávka se pohybuje obvykle v rozmezí 20–100 mg. Díky jeho krátkému účinku je však charakteristické užití opakovaných dávek v průběhu jednoho večera, konečná dávka se leckdy pohybuje v rozpětí 500 mg až 1 g. **(32)**.

Pocity po prvním užití mohou být i nepříjemné (srdeční slabost, třes, pocení rukou, mrazení) a teprve opakované užití pak povede k euforii **(15)**.

Nejčastějšími způsoby aplikace kokainu je inhalace neboli „šňupání“ - sniffing. Pro kokain je typické, že se i při dlouhodobém šňupání nemusí zvyšovat dávka nebo přecházet na injekční aplikaci. Kokain se však může užívat také injekčně v roztocích či kouřit **(31)**.

Kouření kokainu je nejvíce rozšířeno u volné báze kokainu – cracku. Množství přijaté drogy je individuální, pohybuje se od desetin gramu do 2 – 3 g denně **(16)**.

Tradičním způsobem aplikace je žvýkání kokových listů, které se v našich podmínkách nevyskytuje, a žvýkači denně spotřebují asi 25 – 50 g kokových listů (0,05 – 1g kokainu) **(38)**.

Účinky kokainu dále pro přehlednost dělím do dvou typů, a to na psychické, představující způsob změny vnímání okolního světa a jeho prožívání a účinky somatické, které mají přímý účinek na tělo a funkci jeho orgánů.

- Účinky psychické

Kokain vyvolává příjemný tělesný pocit, popisovaný jako adrenalinový přísun energie a obrovského množství síly **(17)**.

Stav připomíná hypomani – intoxikovaný je často na první pohled nápadný přebytkem energie, hovorností. Nápadná je také euforie a poruchy chování či prostě vymizení zábran **(20)**.

Prvními viditelnými účinky kokainu jsou důsledky jeho působení na mozkovou kůru: euforie, zvýšená hovornost, sociabilita pohyblivost, celková stimulace a vzrušivost. Tato zvýšená vzrušivost má často za následek afrodiziakální účinky společně s odbrzděním sexuálního chování **(32)**.

Kokainista je veselý, družný, má halucinace povětšinou příjemného obsahu, ve většině případů se dostavuje touha po pohybu a zvýšeném výkonu. Zaznamenává se také vzrůst pracovní kapacity, daný v podstatě snížením pocitu únavy **(5)**.

- Účinky somatické

Kokain patří mezi tropanové alkaloidy, výchozí látkou pro syntézu je aminokyselina arginin. Chemicky byl kokain izolován roku 1859. V medicíně je využíván jako lokální anestetikum a kromě anestetického účinku působí ve tkáni i vazokonstrikčně (a snižuje tak krvácení **(31)**).

Z projevů somatických účinků jsou to především - hladina glukózy v krvi stoupá, zvýšení krevního tlaku a tepové frekvence, kdy dochází k perifernímu stahování cév, čímž se zlepšuje zásobování mozku a svalů krví. Dále se může objevit nárůst tělesné teploty a zvýšené pocení **(15)**.

Typickým znakem je roztažení zornic (tzv. mióza). Kokain vyvolává pocity povzbuzení, radosti, zvýšenou představivost. Zvyšují se fyzické schopnosti, mizí pocity únavy, snižuje se potřeba spánku. Po fyzické stránce se intoxikace kokainem projeví neobvyklým držením těla, chvěním rtů a hlasu, neurózou, silným pocením

doprovázeným třasem celého těla, nepravidelným srdečním tepem, pocitem nevolnosti, případným zvracením a v neposlední řadě svalovými křečemi. (30).

1.1.4 Následky dlouhodobého užívání

Užívání stimulancií představuje zátěž pro celý organismus, především pro kardiovaskulární systém, stoupá riziko srdečních a mozkových příhod. Při dlouhodobém šňupání kokainu se poškozuje nosní sliznice, kdy tyto změny jsou často nevratné a případně mohou vést k nekrotám v oblasti nosu, kdy poškození či nevratná ztráta čichu je bohužel smutným pravidlem (34).

Kokain je bezpochyby neurotoxický a to především pro dopaminergní neuronová zakončení. S tím může být spojena celá řada dlouhodobých následků od mírného postižení kognitivních funkcí přes úzkostné stavy až po poruchy nálady (32).

Na úrovni psychiky se dlouhodobé užívání projevuje neschopností a poruchami soustředění, podrážděností, nervozitou, poruchami paměti, pocity zmatenosti, možné jsou i halucinace, z nichž nejčastější jsou halucinace tělové, například pocity napadení hmyzem (3).

Dlouhodobé užívání kokainu lze popsat jako „tahy“, kde chronická otrava vede k vzestupu tolerance euforizujících účinků, ale současně se objevují i účinky nežádoucí jako jsou například stavy úzkosti, panické ataky a možné paranoidní psychotické epizody (32).

Při těžké akutní otravě se objevují záškuby a křeče, stoupá krevní tlak a slábne krevní oběh. Intoxikovaný kokainem nakonec umírá v důsledku ochrnutí dýchacího centra (16).

V případě dlouhodobého užívání kokainu lze říci, že nevyvolává somatickou závislost, o to mocnější je ale závislost psychická. Touha po droze je velmi silná, a to hlavně kvůli jeho euforizujícím účinkům, které mají vliv na změny nálad, zvyšování duševní aktivity a překonávání pocitů únavy (30).

Dlouhodobé užívání kokainu vede k těžké psychické závislosti, následkem též může být rozvoj nejrůznějších výše zmíněných psychických poruch včetně toxické psychózy. Závislost na kokainu bývá často komplikována jinou závislostí, běžná je kombinovaná závislost na kokainu a alkoholu, kokainu a tlumivých lécích (benzodiazepinech) a kokainu a opiátech. Pro rekreační uživatele je charakteristické právě kombinování s alkoholem. Stimulační účinky umožňují konzumaci velkých množství alkoholu bez projevení se sedativních účinků alkoholu **(15), (32)**.

1.2 Symbol

Člověk je příslušníkem dvou světů, přírody a kultury; svět kultury vytvořila lidská společnost, je produktem společenského života. Svět kultury, v němž člověk žije, není jen něčím vnějším **(10)**.

Symbolem rozumíme to, co zastupuje něco jiného. Symbol je cosi viditelného, co odkazuje k něčemu, co vidět není, nebo to není přítomné **(12)**.

Dle Nakonečného svět kultury existuje také v hlavě člověka, a to především jako systém symbolů. Dále pak ve formě systému norem (standardů) tj. příkazů a zákazů týkajících se přípustného a nepřípustného chování a posléze je to systém společenských statutů a rolí tj. pohlavím, věkem a společenským postavením určená socio - ekonomická pozice každého jedince **(27)**.

V širokém významu tohoto pojmu je však součástí kultury všechno, co lidé vytvářejí. Kultura se lidí učí prostřednictvím symbolů. Kultura nás spojuje, ale i rozděluje. Spotřeba ať už materiální nebo čistě kulturní, je formou komunikace, pomocí níž můžeme vyjadřovat svou statusovou či třídní identitu **(28)**.

1.2.1 Význam symbolů

Systém symbolů a jejich významy si lid osvojuje v procesu enkulturace a symboly pak používá pro vyjádření svých myšlenek a pocitů. Kultura vytváří soudržný systém, jehož části k sobě nejsou přiřazeny nahodile a libovolně **(12)**.

Symboly pak představují konkrétní reprezentace abstraktní reality. Jsou do nich vtělovány hodnoty, jež jsou samy ze své podstaty abstraktní, a tedy tvoří součást uchopitelné reality **(24)**.

V psychoanalýze a Jungově analytické psychologii jsou za symboly pokládány především bdělé nebo snové představy, které jsou nositeli významu, jež není zcela zřejmý, nebo je úplně skrytý. Některé symboly mohou mít několik různých významů současně **(33)**.

Každý symbol tedy v sobě zahrnuje jako označující tj. věc samu o sobě, tak označované, tj. to, co symbol představuje. Význam symbolu je pochopitelný teprve až v okamžiku, kdy máme k dispozici kód, který nám umožňuje na základě označujícího pochopit označované **(24)**.

1.3 Rituál

V primitivní společnosti představuje rituál soubor stereotypizovaných gest a promluv prováděných a pronášených při náboženských obřadech **(6)**.

V současné moderní společnosti náleží pak rituál ve většině případů do sféry profánního a je kodifikovaným souborem postojů a gest a promluv opakujících se při specifických příležitostech. Rituál je souborem rolí, jejichž úkolem je připomínat hodnoty skupiny. Rituály se odvolávají na systém symbolů **(19)**.

1. 4 Společenský systém/Sociální struktura

Murphy definuje společnost jako organizované sdružení lidí, které je nějakým způsobem rozčleněné za účelem přidělení práv a povinností jednotlivcům a skupinám, kteří ji tvoří. Společnost se tedy řídí určitými pravidly a normami, což je nezbytné k zajištění praktického chodu života oné společnosti. Představuje vzájemnou souhru chování a kulturních norem v konkrétních společenských situacích (26).

Funkci sociální struktury lze v nejjednodušším smyslu popsat jako fakt, že sociální struktura nám umožňuje zařadit každou individuální bytost podle příslušných kategorií na místo ve společnosti, ke které náleží. Giddens k tomuto tématu uvádí, že struktura je chápána jako soubor pravidel, které činí některé akty ve společnosti možné, jiné však nikoliv. V návaznosti na toto tvrzení poté sociální struktura v tomto pojetí vymezuje, co vše si může daný jedinec vzhledem ke svému sociálnímu postavení a vzhledem k druhým lidem dovolit (7).

Společenský život je umožněn právě tím, že společnosti představují určité systémy, které do lidské interakce vnášejí jistý řád. Tím tedy činí lidské chování srozumitelným a smysluplným, což umožňuje předvídatelnost reakce komunikujících stran. Normy chování a jejich významy jsou součástí dané kultury, dané společnosti a utvářejí její symbolický systém. Společenský systém je kulturním systémem v té míře, v jaké vyjadřuje skutečný společenský život a skutečné chování. Systematizace v lidské společnosti v podstatě spočívá v přizpůsobení vlastního jednání ostatním lidem (26).

Důležitým faktorem sociální struktury je skupinový postoj. Člověk je neustále v interakci se svým okolím a díky němu se formují představy nejen o sobě samotném, ale je i důležitou složkou hodnotového systému (27).

Hodnocení určité věci vede k získání postoje vůči ní, k věci tedy zaujímáme určité stanovisko. Postoje se dají zjednodušeně definovat jako stabilní systémy pozitivního nebo negativního hodnocení emočních pocitů a technik jednání, týkajících se sociálních cílů. Postoj má tedy kořeny v hodnotící soustavě člověka (10).

Strukturovaný postoj je tvořen kognitivní složkou, složkou afektivní a ještě je přítomna složka konativní (behaviorální, sklon k jednání). Struktura postoje způsobuje

jeho sklon ke změně. Postoje jedince ve skupině se tedy zákonitě mění. Znamená to, že příchod do skupiny spustí vliv, který má sociální skupin na své členy ve smyslu změny hodnotových soustav, potřeb, postojů a zájmů a prostřednictvím této změny dochází k proměně osobnosti člena (29).

Podle Bourdiea je postoj strategií jednání v sociální pozici, tvoří tedy most mezi sociální pozicí a sociální rolí. Postoj je prostředníkem mezi zájmem, stejně jako je potřeba prostředníkem mezi hodnotou a postojem (4).

1. 5 Sociální status

V moderní společnosti je pohlíženo na sociální identitu aktérů jako na osobní „úlohu“, kterou má každý člověk v průběhu svého života splnit či naplnit. Člověk sám si může volit mezi způsoby provedení tohoto úkolu a této zvolené strategii přizpůsobit svůj životní styl (1).

Weber definuje statusy, „Stände“, jako pozice vyměřené nikoliv objektivně na základě ekonomického postavení na pracovním trhu (sociální třída), ale subjektivně v hodnocení druhých, především na základě prestiže. Je tedy patrné, že jde o produkt interakce, který je rovněž provázaný s různými životními styly (42).

Sociální status vnímá sociologie jako určitou hodnotu postavení, které člověk zaujímá v nějakém sociálním útvaru, Urban na tomto místě hovoří i o prostoru vymezeném ve vztahu k jiným lidem (39).

Komplementárním pojmem k teorii sociální role představuje teorie sociálního statusu. V nejobecnějším chápání se jedná o souhrnné vyjádření sociální pozice člověka v určité společnosti, spojené s určitou mírou ocenění ze strany druhých v dané společnosti. Na každý status se váže jistý soubor práv a povinností (8).

Za statusovou pozici Šafr označuje typické pozitivní nebo negativní privilegium dané sociálním ohodnocením založeným na a) životním způsobu, b) formálním typu výchovy a vzdělání, c) prestiže dané původem nebo povoláním (42).

Doplňující informace uvádí Urban v podobě tzv. ukazatelů statusu, kde jsou tyto kategorie zpravidla prezentovány právě věkem, pohlavím, vzděláním, povoláním, výší příjmu, složitostí vykonávaného povolání, podílem na řízení (na moci), případně etnickou příslušností a v neposlední řadě také celkovým životním stylem. Jejich kombinací je poté určován celkový, souhrnný sociální status **(39)**.

Sociální status určuje jak horizontální pozici jedince (jeho vztah k sobě rovným), tak jeho pozici vertikální, tj. v určité hierarchii. Každému za statusů odpovídají specifická práva a povinnosti **(33)**.

Práva a povinnosti, které jsou provázány s každým statusem, jsou vyjádřeny konceptem sociálních rolí. Pokud příslušnost k různým skupinám způsobuje konflikt rolí, je to podle R. K. Mertona dáno zejména tím, že partneři mají od jedince v rozličných sférách sociálního života, rozdílná očekávání. Definice rolí stejně jako definice statusů nezávisí na jedincích, ale je do velké míry ve společnosti kodifikována **(24)**.

Pro účely mé bakalářské práce zde nastiňuji prezentaci tohoto tématu především v podání Ralpa Lintona v knize „The Study of Man“ (Studium člověka). Ten vychází z rozlišení sociální role a sociálního statusu. Linton použil termín „status“ a operacionalizoval ho ve smyslu postavení ve společenském systému a přidružené slovo „role“, k označení chování, jež se očekává od držitele daného statusu **(26)**.

Sociální roli lze přirovnat k úloze ve hře. Je zavádějící se mylně domnívat, že Linton slovo status používal či vykládal ve smyslu dnešního významu, a to ve spojení s označením hodnosti a prestiže. V originálním výkladu považoval význam slova status v neutrálním smyslu k označení životní situace, nikoli jako známku míry váženosti. Podle způsobu ustanovení rozlišil Linton status připsaný (askriptivní), neboli vrozený a status dosažený (získaný). Vztah mezi různými sociálními statusy vymezuje sociální role **(26)**.

Koncepci sociálních rolí přirovnávají funkcionalisté (Robert K. Merton) a etnometodologové (Erwing Goffman) k celoživotnímu divadlu. Každá sociální role má normativní charakter a ve svém základu je pro všechny stejná. Ve své podstatě to

znamená, že sociální role předepisuje určité vlastnosti a povinnosti, ale souběžně s tím je ponechán prostor pro vlastní individuální projev **(39)**.

Anthony Giddens identifikuje sociální status jako určitou prestiž, jaká se jeví odlišným členům společnosti. Obvykle je spojena s charakteristickým stylem života - způsobem chování, který se od členů dané skupiny očekává **(7)**.

Tyto definice však vymezují dva významy pojmu sociální status. První se vztahuje k jedincovu chování v konkrétních situacích a druhý je souhrnem všech statusů, které jedinec zaujímá, tedy jeho postavení vůči celé společnosti. V této intenci se sociální statusy dělí na aktuální, spjaté s rolí, jež je právě vykonávána a latentní, tedy všechny ostatní statusy jedince, které ovšem nemají bezprostřední význam pro danou situaci **(26)**.

Pro účely této práce se však budu zabývat dělením sociálních statusů podle toho, jak se v klasifikaci zohledňuje hodnotitel. Je-li jím naše okolí, nebo zda hodnotíme sami sebe. Výsledkem jsou statusy tzv. objektivní a subjektivní. Nejčastější je však dělení statusů na připisované - askriptivní a dosažené - získané **(28)**.

V následujícím textu uvádím dva základní druhy statusů. Jedná se o status připsaný (askriptivní) status a dále pak o sociální status dosažený (získaný).

➤ Sociální status připsaný (askriptivní)

Askriptivním sociálním statusem se rozumí postavení získané bez vlastní zásluhy, v důsledku sociálních okolností, například dědictví nebo šlechtický predikát apod. Představuje koncentrované sociální dědictví **(19)**.

V četných společnostech jde o primárně biologické kvality, jako pohlaví, rasa a věk. Samy o sobě mohou znevýhodňovat nebo zvýhodňovat nositele, přičemž nositel je může ovlivnit jen málo nebo vůbec ne. Extrémně nízký připsaný status například brání dětem marginalizovaných rodičů opustit své diskriminující postavení **(41)**.

➤ Sociální status dosažený (získaný)

Získaným sociálním statusem je například zaměstnání či dosažené vzdělání. Představuje socioekonomickou pozici, která ve své podstatě zařazuje člověka v síti sociální struktury společnosti. Tento status představuje umístění ve společenské struktuře, založené na tom, jak je jednotlivec úspěšný (24).

Získané statusy vyžadují zvláštní kvalitu, i když na ni nejsou vždy nutně vázány. Jejich dosažení je ponecháno na otevřené konkurenci a na individuální snaze. Keller v tomto případě však namítá a uvádí, že toto tvrzení však neplatí zdaleka pro všechny společnosti, např. vzdělání či zaměstnání není vždy předmětem neomezené volby (19).

Podle naivně liberálního pojetí odpovídá status individua jeho schopnostem, které odpovídají poptávce společnosti. Pokud by takový model platil, byl by každý status z hlediska celku zcela zaslouženou odměnou. Ačkoliv moderní společnost jistě nabízí širší možnosti na poli získaného statusu, určujícím v moderní době stále zůstává status připsaný (19).

1.6 Statusový symbol

Symbyly obecně odkazují za sebe, tj. na něco, co obsahuje hlubší význam či více rovin, než se na první pohled a poslech může zdát. I statusové symboly odkazují na něco jakoby neviditelného, na pozici člověka ve struktuře společnosti, na jeho prestiž či sociální status (18).

Statusové symboly se dají považovat za nositele zvláštních významů, jak dále uvádí Urban, mluví za člověka. V zápětí však poukazuje na nedostatečnost ve společnosti v tom smyslu, že v současnosti se objevuje fakt, poukazující na to, že celá řada statusových symbolů ztrácí něco ze své dřívější jednoznačnosti, tj. jakoby začaly klamat a postupně mají tendenci ztrácet svou dřívější vypovídající hodnotu (39).

Pro přesnější imaginaci statusových symbolů autoři Keller a Urban uvádějí skutečnost, že v dobách nedávno minulých statusové symboly přímočařeji ukazovaly na

sociální postavení dotyčné osoby s nimi spojované. Z období před rokem 1990 uvádějí příklad z české společnosti, kde se ekvivalentem fungujícího statusového symbolu stal osobní automobil, letní dovolená u moře, barevná televize, videorekordér či džíny **(18)**, **(39)**.

Původní emancipační funkce statusového symbolu se postupem času stává funkcí tzv. sebeprezentační a funkcí imponační. Statusový symbol začal lidem napomáhat v jejich soupeření o lepší postavení ve společenském žebříčku a v dosažení vyšší společenské prestiže **(39)**.

1.7 Sociální aspekt užívání kokainu

Nožina k tomuto tématu uvádí, že vznik psychické závislosti na kokainu (platí i u jiných drog), je vázán na zakusení jistých prožitků. Z tohoto faktu vyplývá, že tedy k psychické závislosti nestačí jen prostá pasivní konzumace drogy. Vznik drogové závislosti je multifaktoriální - závisí ve skutečnosti na právě těch okolnostech, které užití drogy doprovázely **(30)**. V této části považují za důležité zmínit teorii životního stylu, který je s uživateli kokainu úzce spojen v rámci širšího konceptu.

Ten je dle Kubátové determinován ekonomickými zdroji a širšími kulturními zájmy, zjednodušeně řečeno materiálními a kulturními podmínkami. Každý životní styl každé sociální třídy je determinován také tím, na jakém místě se pozice s této třídy nachází v sociální prostoru **(21)**.

V posledním desetiletí je pro evropskou taneční scénu charakteristická stále narůstající obliba kokainu. Kokain je po opiátech druhou nejrozšířenější drogou na světě spojenou s problémovým užíváním a závislostí. Jeho rozšíření a obliba v Evropě jsou spojeny s několika zásadními faktory. Zaprvé je to jeho cena, která zaznamenala dramatický pokles. Za druhé je to jeho dostupnost, která se díky přímým pašeráckým trasám výrazně zvýšila **(32)**.

John a Presl se zmiňují v 80. letech v USA o módní záležitosti šňupání kokainu a o jeho vysoké toleranci ve společnosti, kde je také vysoký i počet rekreačních uživatelů,

pocházející především ze středních či vyšších sociálních vrstev. Za moment, kdy se kokain společensky posunul o vrstvu „níže“, označují autoři objevení metody, jak kokain upravit na volnou bázi určenou ke kouření – crack. V rámci České republiky autoři uvádějí, že na našem území se takto markantní propad neočekává, ale zároveň popisují fakt, že kokain u nás představuje tradiční drogu smetánky, zastoupené především v uměleckých vrstvách za první republiky (13).

Jedním z faktorů, které mohou vést k zvýšené oblibě kokainu na taneční scéně, je především pokles kvality drogy extáze a výskyt „fake“ (falešných) tablet. Cena kokainu na černém trhu v ČR se pohybuje kolem 1 000 – 2 000 Kč. Kvalita kokainu na evropském trhu však není v současné době nijak výrazná (32).

1.7.1 Význam sociálního aspektu

Výše míněnými okolnostmi mohou být například momentální doba, prostředí, ve kterém se jedinec ocitá, společnost lidí, se kterou je jedinec v interakci či jen forma drogy nebo rituál, vážící se k jejímu užívání. Je důležité si uvědomit, že psychická závislost (především zvládnání bažení - cravingu) je velice silným faktorem, obvykle vedoucím k opakovanému zneužívání drogy. Nožina uvádí, že pro fyzickou závislost na droze platí tvrzení, že dlouhodobějším a častým požíváním drogy organismus, přivyklý na přísun drogy, se látce přizpůsobil, tzv. si vytvořil „pseudopotřebu“. Jinými slovy řečeno organismus zahrnul drogu do své látkové výměny, tedy na přerušení přísunu této látky tělo reaguje negativní odezvou, kterou představují abstinenčními příznaky (30).

Uživatelé kokainu jsou rozptýleni napříč různými sociálními skupinami. Například průzkumy rekreačních uživatelů z řad návštěvníků nočních klubů prokázaly u této skupiny pětikrát až desetkrát vyšší míru prevalence užívání kokainu ve srovnání s celkovou populací. Studie zaměřené na neléčené uživatele kokainu obvykle zaznamenávají vzdělané a sociálně integrované jedince. Údaje z léčení nám umožňují rozlišovat tři různé integrované jedince. Studie a údaje profily či skupiny uživatelů kokainu (37).

Sociální aspekt užívání kokainu, ale i jiných drog představuje jednu z modifikací čtyř – složkového bio-psycho-socio-spirituálního modelu závislosti, kdy právě sociální úroveň se zaměřuje na kontext, ve kterém se vše děje. Jde především o vliv vztahů s okolím, které formují zrání jedince, případně toto zrání brzdí či deformují. Tyto vlivy zahrnují širokou škálu od nejobecnějších okolností jako je rasová příslušnost sociální status, úroveň sociální zajištěnosti a prostředí, ve kterém jedinec žije, až po specifitější a konkrétnější ovlivňování **(15)**.

Posun v oblíbě různých druhů drog jde ruku v ruce s charakterem doby, ve které se kvocient peněz a síly stal konečným měřítkem hodnoty **(38)**.

Od jiných drog se však kokain liší tím, že není faktorem sociální marginalizace (nevytlačuje uživatele na okraj společnosti), nýbrž do určité míry napomáhá sociální integraci **(5)**.

Tyler uvádí, v návaznosti na otázku „Proč stoupá poptávka po drogách?“ Protože drogy užívají nejen chudí, ale i bohatí **(38)**.

Tyler také píše o interpretaci Perery, který udává, že koncem 70. let 20. století, převážně pak u mladých lidí, kokain signalizuje úspěch **(38)**.

2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíl výzkumu

Teoretickým cílem bakalářské práce byla rešerše zdrojů souvisejících s tématem kokainu jako statusového symbolu.

Cílem mé bakalářské práce je analyzovat vztah kokainu k vyjádření sociálního statusu ve formě statusového symbolu.

2.2 Výzkumná otázka

S ohledem na cíl výzkumu jsem stanovila následující výzkumnou otázku:

Jak je vnímáno pojetí kokainu jako statusového symbolu v narativním vyprávění jeho uživatelů /ek?

3 METODIKA

3. 1 Použité metody a techniky

S ohledem na charakter cíle mé bakalářské práce v závislosti na diskrétnosti tématu a specifčnosti respondentů, jsem zvolila strategii kvalitativního výzkumu. Mým celkovým zájmem bylo především porozumění a také hlubší snaha o odкрытие významů ze získaných informací. Kvalitativní výzkum se intenzivněji zaměřuje na svůj objekt, jeho motivy a souvislosti jednání, kdy se snaží nacházet vztahy mezi jednotlivými kategoriemi (39).

Ve volbě kvalitativní strategie se ztotožňuji s Miovským, který popisuje, že v humanitních vědách a psychologii existují určitá témata, u kterých je kvantitativní výzkum nedostačující. Podstatou kvalitativního výzkumu je jedinečnost a neopakovatelnost, pro popis, analýzu a interpretaci zkoumaných fenoménů se následně využívá kvalitativních metod (22).

Jako adekvátní metodu sběru dat pro získání odpovědi na výzkumnou otázku jsem zvolila kvalitativní výzkum a v samotné realizaci výzkumného šetření techniku narativního rozhovoru (interview).

Narativní analýza patří k přístupům mající jedny z nejhlubších kořenů, neboť lidské příběhy byly odedávna prostředkem k předávání kulturní tradice, společenských hodnot, popisu a motivaci lidských aktérů. Narativní rozhovor navazuje právě na tuto dlouhou tradici původně intuitivního a spontánního výkladu příběhů. Narativním přístupem v kvalitativním výzkumu můžeme označit přístup zaměřený na dílčí, živou, osobní, jedinečnou a subjektivní zkušenost právě tím, že v rámci daného kulturně-historického rámce nabývá smysluplné, srozumitelné podoby. Předmětem narativní analýzy může být jakýkoli lidský výtvar zachycující jakýkoli příběh nebo jeho část. Narativní přístup je charakteristický pluralismem, relativismem a subjektivismem (22).

Narativní interview je tedy kvalitativní metoda specializovaná na studium sociálních procesů dějinného charakteru. Bláhová uvádí fakt, který platí v tom případě, že narativní interview je natolik vhodným nástrojem ke zjištění latentních informací

stojících v pozadí vyprávěných zkušeností, že tyto obavy o jeho využití jsou zbytečné. Při jiné příležitosti se člověk zamyslí nad svými postoji, jednáním a mechanismy stojícími v jejich pozadí, než právě při vyprávění před osobou, která má status výzkumníka. V takové situaci nestačí pouhé vylíčení zkušeností, průběhu dějinných událostí. Pro tento fakt se domnívám, že právě technika narativního interview (rozhovoru) je pro mou práci nejvhodnější (2).

Čermák in Miovský upozorňuje, že životní příběh je hypotetickým konstruktem, který ve výzkumu nelze zcela zpřístupnit. Není a nemůže tudíž být stabilním útvarem. Vytváří se a mění v průběhu času stejně jako jeho nositel a proměňují se i podmínky okolo něj (22).

Narativní, též někdy biografický rozhovor je typ nestandardizovaného kvalitativního dotazování, které rozpracoval německý sociolog Fritz Schütze. Jeho základní charakteristikou je, že dotazovaný respondent je ponechán, aby volně vyprávěl na téma určené výzkumníkem, aniž by se mu kladly přímé otázky. Zvolené téma vyprávění se přitom týká části či celku respondentovi biografie. Tento typ rozhovoru je založen na předpokladu, že volné vyprávění odhalí subjektivní zkušenosti, které by prostřednictvím přímého dotazování zůstali skryté (36).

3. 2 Charakteristika výzkumného souboru

Základní výzkumný soubor informantů představovaly 4 osoby, mající zkušenost s užitím kokainu. V rámci výběru výzkumného souboru nebyla řešena otázka četnosti užití kokainu. Věkové rozmezí informantů bylo 22 až 46 let, kdy informanti pocházeli z různých měst České republiky. 2 informanti trvale žijí a pracují v Praze, 1 informant podniká v rámci Českých Budějovic a 1 informantka žije ve střední Moravě. Specifikem výběru výzkumného souboru byl fakt, že informanti byli vybíráni na základě rozdílného sociálního statutu. V rámci mého výzkumného souboru se jednalo o studentku vysoké školy, nezaměstnaného, velice úspěšného podnikatele a zaměstnaného s průměrným příjmem. Pro přehlednost jsem získané informace převedla do tabulky, viz tabulka č. 1.

3. 2. 1 Způsob výběru výzkumného souboru

Výběr účastníků výzkumu vycházel z výzkumné otázky. V rámci výběru výzkumného souboru jsem použila metodu záměrného výběru, kdy jak píše Miovský: „*je to takový postup vyhledávající cíleně účastníky podle jejich určitých vlastností.*“ Kritériem výběru je právě ona vybraná (určená vlastnost). Tento druh výběru patří k nejrozšířenějším metodám používaným v kvalitativním výzkumu. Výběr informantů byl dále proveden na základě dostupnosti (22).

Pro můj výzkum tedy bylo určující kritérium především zkušenost s užitím kokainu a dále také ochota se na výzkumném šetření podílet. S ohledem na citlivé téma mého výzkumného šetření byl výběr všech informantů realizován na základě toho faktu, že všechny informanty důvěrně znám a byla mi tedy tím i známa jejich zkušenost s kokainem.

Dalším specifikem výběru výzkumného souboru tvořil fakt, že informanti byli vybíráni na základě jejich získaného sociálního statusu, a to v návaznosti na fakt, že kokain se postupně rozšiřuje do všech sociálních vrstev a již není výsadní doménou tzv. „vyšších vrstev“.

3. 3 Vlastní realizace výzkumu

Samotný výzkum byl realizován v Českých Budějovicích, v období od listopadu 2012 do března 2013. Výzkumné šetření bylo provedeno v následujících, na sebe navazujících krocích.

Jako první krok výzkumu jsem seznámila informanty/ku s tématem, účelem a využitím získaných dat a jejich uveřejněním v mé bakalářské práci. V rámci tohoto kroku jsem informanty/ku dále upozornila na to, že pro zachování přesné interpretace dat mám v úmyslu použít diktafon na zachycení jejich narácí a následnou transkripci získaných dat do textové podoby. Před zahájením rozhovorů jsem si vyžádala od všech informantů/ky souhlas s nahráváním rozhovorů na diktafon.

S tímto krokem všichni informanti/ka souhlasili s výhradou následného smazání zvukových a textových záznamů v rámci zachování jejich anonymity a z toho důvodu všichni informanti/ka uvedli skutečnost toho, že se pro ně jedná o citlivé téma.

Druhým uskutečněným krokem byla realizace vlastního výzkumného šetření. Každý informant měl možnost výběru vlastního místa z toho důvodu, že 2 z informantů trvale žijí a pracují v Praze, 1 informantka pochází z Moravského kraje a 1 informant je velice časově vytížený z důvodu řízení vlastního podniku. Tyto okolnosti mě vedly k volbě možnosti nechat informanty/ku vybrat si místo uskutečnění rozhovoru jako výraz poděkování za poskytnuté informace a podpořit jejich pocit pohody při rozhovoru. Každý uskutečněný rozhovor začínal upozorněním, že v rámci zachování autenticity, do vyprávění informanta/ky nebudu zasahovat a dále také informaci o tom, ať informant/ka zvolí tempo řeči a styl jaký jim vyhovuje.

První rozhovor proběhl na území kampusu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v odpoledních hodinách, druhý v parku v Českých Budějovicích v podvečerních hodinách, třetí v osobním bytě informanta v dopoledních hodinách a čtvrtý rozhovor byl uskutečněn v restauračním zařízení v centru Českých Budějovic.

Všechny rozhovory začínaly vždy neformálně, abych dosáhla správného rozpoložení informantů. Rozhovory byly jednorázové a probíhaly na předem sjednaném místě, probíhali velice přirozeně a v přátelském duchu. Délka narací se pohybovala průměrně okolo 20-30 minut.

Následným krokem ve výzkumném šetření bylo opakované přehrávání zvukových záznamů z rozhovorů a dále pak přesná transkripce příběhů do podoby psané formy, kde se tento přepis pohyboval v průměru okolo 4 stran textu.

Jádrem narativních rozhovorů tvořily v mém výzkumu především oblasti:

- Vlastní zkušenosti s kokainem
- Názory na to, že kokain je považován za „drogu bohatých“

3. 4 Metoda vyhodnocování získaných dat

Vzhledem k analýze vztahu kokainu jako vyjádření sociálního statusu, jakož i cíli mé bakalářské práce, jsem se rozhodla data vyhodnotit za použití trojího kódování, dle metody zakotvené teorie, avšak samotnou zakotvenou teorii zde nepoužívám, neboť výstupem mé práce není nová teorie. Ve vyhodnocování dat používám tedy pouze prvky zakotvené teorie.

Zakotvená teorie je induktivně odvozená od procesu zkoumání jevů, který reprezentuje. To znamená, že je vytvořena a prozatímně ověřena prostřednictvím systematického shromažďování údajů o zkoumaném jevu analýzy těchto údajů. Začínáme zkoumanou oblastí, fenoménem a necháváme, aby se v průběhu výzkumu mohlo vynořit to, co je v této oblasti významné, aniž to dopředu předjímáme či jakkoli označujeme (22).

Metoda zakotvené teorie je poměrně složitým analytickým nástrojem. Avšak jednou z velkých výhod metody zakotvené teorie je její schopnost integrovat data v rámci kvalitativní analýzy dat. Za další významnou přednost metody zakotvené teorie považují její plasticitu, a jak píše Miovský je jí možno v rámci definovaných pravidel upravovat dle potřeb předmětu výzkumu. Díky tomuto faktu není metoda zakotvené teorie tak rigidní a naopak se stává živým a tvůrčím výzkumným nástrojem (9).

V rámci metody zakotvené teorie představuje nejdůležitější krok proces kódování, kdy Miovský pod tímto pojmem označuje operace, pomocí nichž jsou zjištěné údaje analyzovány, je jim dáván koncept a opět jsou skládány novými procesy, což je ústředním procesem tvorby teorie (22).

Otevřené kódování je procesem, kdy jsou významové jednotky složeny z pojmů, které označují jednotlivé události. V této fázi vnikají kategorie, představující vzájemně porovnané významové jednotky, u nichž se snažíme zjistit, zda náleží jinému podobnému jevu. Tímto způsobem jsou pojmy seskupovány do vyššího řádu. Proces seskupování dílčích pojmů se pak nazývá kategorizace. Kódování má podněcovat objevování nejen kategorií, ale především pak jejich významů a vlastností (22).

Axiální kódování se vymezuje jako soubor postupů, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány prostřednictvím vytvářených spojení mezi kategoriemi. Tento proces pak probíhá v duchu kódovacího schématu, který obsahuje: příčinné podmínky, jev, kontext, intervenující podmínky a jednání/interakce. Při axiálním kódování je přední snahou tyto pojmy novým způsobem poskládat dohromady prostřednictvím nacházení vazeb mezi kategoriemi.

Selektivní kódování je proces, kdy po výběru centrální kategorie tuto kategorii systematicky uvádíme do vztahu s ostatními popsány kategoriemi. Centrální kategorie je pak rovna jevu, kolem kterého se integrují všechny ostatní kategorie.

V rámci potřeb pro mou analýzu dat již další kroky zakotvené teorie neuvádím. Před samotným zpracováním analýzy ze získaných dat jsem použila doslovnou transkripci dat do textové podoby. Při transkripci jsem kladla důraz především na doslovnost přepisu, aby výsledná podoba nebyla zkreslená či mi neunikly důležité skutečnosti (22).

Jednotlivé výpovědi jsem několikrát znovu pročetla a zaznamenávala určitou podobnost výpovědí respondentů. Dále jsem se v jednotlivých rozhovorech snažila najít stejná či podobná témata, která se významově překrývají. V rámci těchto vzniklých témat jsem jako další vytvořila jednotlivé kategorie, u kterých jsem uváděla výroky informantů. Pro přehlednost jsem vztah témat a kategorií (otevřené kódování) převedla do diagramu, viz diagram č. 1. V rámci axiálního kódování jsem vniklé skutečnosti poskládala novým způsobem a poté vytvořila diagram č. 2. Následně jsem identifikovala centrální jev (selektivní kódování) a určila vzájemné vztahy s ostatními kategoriemi a následně vytvořila diagram č. 3.

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této kapitole prezentuji výsledky výzkumného šetření. Kapitulu jsem strukturovala podle postupu analýzy dat do tří podkapitol – otevřené, axiální a selektivní kódování. Jak již jsem výše uvedla, strukturování kapitol navazuje na fakt, že v rámci analýzy dat používám pouze prvky zakotvené teorie.

Tabulka č. 1 Základní údaje o výzkumném souboru

<u>Informátor</u>	<u>Věk</u>	<u>Pohlaví</u>	<u>Sociální status</u>	<u>Vzdělání</u>
R1	22	žena	Studentka VŠ	VŠ
R2	28	muž	Nezaměstnaný	ZŠ
R3	46	muž	Úspěšný podnikatel	SŠ
R4	34	muž	Zaměstnaný	SŠ

Zdroj: Vlastní výzkum

Jak je patrné v tabulce č. 1, mého výzkumu se zúčastnili celkem čtyři informátoři, mající zkušenost s kokainem. Jednalo se o 3 muže a 1 ženu. Věk informantů/ky byl ve věkovém rozmezí 22 - 46 let a spíše převažuje mladší střední věk¹. Dále lze pozorovat rozdílné sociální statusy. Ve výzkumném souboru lze nalézt i odlišné sociální statusy, a to studentku vysoké školy, nezaměstnaného s dokončeným základním vzděláním, úspěšného podnikatele a zaměstnaného.

¹ Vágnerová vymezuje období mladé dospělosti jako věkové rozmezí mezi 20-40 rokem života (40).

4.1 Výsledky otevřeného kódování

Při opakovaném pročitání přepsaných rozhovorů jsem nejprve identifikovala následující témata:

- První zkušenost
- Aplikace kokainu
- Skupinový prožitek
- Účinky
- Peníze
- Postoj k ostatním drogám

V rámci těchto šesti témat byly dále zachyceny podrobnější kategorie, u kterých pro názornost uvádím výroky informantů, z nichž byly kategorie analyzovány. V následujícím textu budu popisovat identifikovaná témata a kategorie. Pro přehlednost na konci podkapitoly uvádím diagram, kde přehledně znázorňuji vztahy mezi tématy a kategoriemi.

4.1.1 Témata

První zkušenost

Jako téma první zkušenosti analyzuji pasáže, kde informanti hovořili o době první zkušenosti s aplikací kokainu. V rámci analýzy získaných informací v návaznosti na téma první zkušenosti jsem identifikovala následující kategorie:

- Obstarání drogy
- Vklad vlastní investice
- Důvod užití

V kategorii obstarání drogy informanti/ka uváděli, že v rámci první zkušenosti neobstarávali sami. Informanti/ka uváděli, že byli na kokain buď upozorněni, nebo byl do skupiny přinesen. Vlastní invenci do obstarání kokainu neuvedl žádný z informantů. Vždy k tomu informanty/ku přivedl buď kamarád, nebo partner:

„...a kamarád se rozhod, že tam přitáhne nějaké koks...“ (R4)

„...najednou tam přišel kamarád, že prostě – oni už delší dobu brali všechno možný. A že má kokain a jestli to nechci zkusit...“ (R1)

Na kategorii vkladu vlastní investice je zajímavé, že do prvního užití informanti/ka nevkládali vlastní prostředky na nákup drogy. Kokain byl narozeninovým dárkem, dárkem od kamarádů či partnera:

„...já jsem mu v té době neplatila, takže to bylo samozřejmě super, takže jsem si na tom ulítla...“ (R1)

„...jó... že to pak i kupovali jiní a ... jako mě v té době nedocházelo, že to ... jako mě ani nenapadlo, že bych za to měla platit (krčí rameny)...“ (R1)

V rámci kategorie důvodu užití informanti/ka uváděli, že drogu si chtěli vyzkoušet:

„...a pak sem nad tím a přemejšlel a přemejšlel a říkal jsem si, že bych si ho chtěl zkusit, jako že je to fakt zajímavý (uchechtne se)...“ (R4)

„...Hele nám to tenkrát bylo jedno...tak co bych si neužil...“ (R3)

Dále informanti/ka uváděli důvod užití kokainu pro jeho pozitivně vnímané účinky, které popisovali jako všeobecný pocit pohody.

„...jako, že se člověk cejtí v pohodě a že neřeší, kdo je za nim a tak podobně no...“ (R4)

V rámci kategorie důvodu užití kokainu je nutno dodat, že z výpovědí informantů/ky vyplynul fakt, že nikdy se nejednalo o takovou situaci, že užití kokainu bylo předem naplánováno, ve většině případů se jednalo právě o neplánovanou akci.

Aplikace kokainu

V tématu aplikace kokainu jsem identifikovala následující kategorie:

- Příprava jako rituál
- Užívání statusových symbolů

V kategorii příprava jako rituál informanti/ka vypovídali o tom, že používají vždy naprosto totožný postup přípravy drogy, který je někdo naučil. Převážně se jedná o toho, kdo drogu kupoval či sháněl a v neposlední řadě o toho, kdo má s aplikací drogy největší zkušenosti:

„... když jsme tam přijeli ..., když jsme tam přijel,i tak nejdřív jsme jako chodili ... no prostě vokolo horký kaše jako kdyby ... jó no, tak to tady je tak si ho pak nějak dáme no nebo prostě tak, no a protože kamarád s tím má dalekosáhlé zkušenosti (smích)...“ (R4)

Do kategorie užívání statusových symbolů se především z výpovědí informantů/ky promítaly statusové symboly v podobě pomůcek k přípravě drogy a také v pomůčkách používaných k aplikaci kokainu samotného:

Užívání statusových symbolů spojené s aplikací kokainu lze vypořádat v následujících výrociích, ve kterých informanti/ka popisovali, že šňupali kokain na velkém zrcadle.

„..., kde jsme si připravili obrovské zrcadlo, to jsme sundali ze stěn...“

Dále pak se ve výpovědích objevovalo to, že uživatelé kokain aplikovali pomocí bankovek vysoké hodnoty. Tomu, že bankovky mají vysokou hodnotu, příkládají informanti/ka velký význam.

„...se to má se zrcátkem, jsme vytáhli ty kreditky a voni měli ty pětilitry, tak jsme to prostě sosalí těma pětilitrama, (směje se velice nahlas a zvyšuje hlas)...“ (R1)

Informant (R4) například uváděl, že před aplikací vyhledávali bankovku nejvyšší hodnoty, protože bankovky nízké hodnoty jsou pro aplikaci kokainu nevhodné. Ostatní popisovali, že na rozdrcení a přípravu kokainu se používá kreditní karta. I ohledně samotné kreditní karty informanti uváděli, že kokain se šňupe pouze zlatou visa kartou, respektive kartou, ke které se váže určitá prestiž.

„...Vytáhnul zrcadlo, udělal kopičku, začal lajnovat ... nó ... pak prošel dav, kdo má největší bankovku, protože stovkou se to přece nešňupe (smích) ...“ (R4)

„...že koks se tahá zlatou visa kartou...“ (R4)

Skupinový prožitek

U tohoto tématu se ve výpovědích informantů/ky v různých obměnách objevil jev, kdy informanti/ka uváděli, že pokud by drogu užíli sami bez přítomnosti skupiny, účinky by nebyly stejné či by drogu dokonce vůbec neužíli. Dále ve výpovědích informantů/ky

bylo patrné, že užití kokainu se úzce váže na prostředí, ve kterém je užíván, a to především prostředí koncertů, párty, soukromých objektů, jako jsou osobní byty a chaty.

Téma skupinového prožitku jsem dále rozčlenila na následující kategorie:

- Prostředí
- Pocity ve skupině

Kategorii prostředí v rámci užití kokainu charakterizují následující výpovědi:

„... u kamaráda na chalupě, kam jsme vyrazili popíjet a ...“ (R4)

Informanti/ka uváděli, že kokain užívali na nějaké společenské akci, párty či v bytě kamaráda.

„...tak jsme byli na akci v bytě jednoho kamaráda...“ (R1)

„...měli jsme to na akci, na hororkor hip hopu no ...“ (R2)

„...bych si prostě vzala svůj vlastní gram na párty a tam si to prostě užila jako s koksem (smích)...“ (R1)

Kategorie pocitů ve skupině je patrná v následujících výpovědích informantů/ky, a to především s ohledem na sílu prožitku ve skupině a důležitost přítomnosti skupiny samotné:

Informant/ka zde většinou uváděli, že skupinový prožitek je důležitý pro to, aby je prožitek bavil.

„...hele, v tej partě je ten prožitek jako větší nebo, jak to říct (zamyslí se) ... v tej partě je to takovej ten skupinovej prožitek, jako že tě to baví...“ (R1)

„...Kolektivní prožitek chápeš, to je vono... jako kdyby komunita nebo takovýho jako něco, prostě ta skupina dělá moc...“ (R3)

Ve výpovědích se objevil i vztah skupinového prožitku k hodnocení celkového dojmu uživatele. Informanti/ka uváděli, že celkový prožitek by ve výsledku byl jiný, pokud by chyběla ona skupina.

„...Vono je to hodně o tom jako kolektivním víš, že by to prostě bylo na hovno, kdybych si to dal sám a pak stál někde támhle v koutě vid'... to prostě by ztratilo jako taková to ... ten náboj...“ (R4)

Informant (R2) uváděl, že pokud by neužil kokain ve skupině, jeho účinek by pravděpodobně nebyl stejně silný a získanou energii by neměl kde vyventilovat.

„...Ten účinek byl, ale rozhodně nebyl tak silnej jako kdybych to měl sám..... bych tam neměl na koho tu energii vyventilovat...“ (R2)

Účinky

Samotné výpovědi u tématu účinky se odvíjejí od specifičnosti každého informanta/ky. Zvolila jsem tedy pro toto téma tři kategorie, do nichž se dají informace z výpovědí shrnout:

- Účinky vnímané jako pozitivní
- Účinky vnímané jako negativní
- Účinky specifické

Jak jsem již uvedla výše, účinek kokainu je u svého uživatele vnímán subjektivně. Některé prvky jsou uživateli kokainu vnímány jako pozitivní účinky, zejména se jedná o nárůst energie a zvýšené sebevědomí či ztráta zábran, a to:

„...Koks je nejlepší energy drink co znám ... je to mazec ... nával neskutečný energie, jako kdyby ti někdo prostě napral něco do mozku hned teď...“ (R3)

Informanti/ka převážně uváděli jako pozitivní účinky obrovský pocit síly, popisovali nabitou energii a to, že v rámci těchto účinků mohou dělat cokoliv.

„...Je tam takovej jakoby obrovskej pocit síly, obrovskej jako, že dokážeš a dokážeš prostě jakoby cokoliv, můžeš jako říkat cokoliv, prostě člověk si může dovolit cokoliv a projde mu to a všichni mu to žerou...“ (R2)

„...takže to bylo samozřejmě super... jsem byla veselá, hrozně prostě uvolněná, společenská hrozně prostě hrozně sexy“ (R1)

V této kategorii informanti/ka uváděli, pozitivní účinky především v tom, že kokain výrazným způsobem nenarušuje spánek a to, že následující dny mohli informanti/ka bezproblémově fungovat dál a nebyla po užití kokainu patrná větší škoda.

„...já jsem normálně v klídku usnul, ráno jsem se probudil a v pohodě šel ráno do práce...“ (R2)

„...maximálně během půl hodiny maximálně tři čtvrtě hodinky to máš pryč ten stav a můžeš se v pohodě najíst a vyspat...“ (R1)

„...koks je oblíbenej, protože prostě se pak vyspíš nebo cokoli ... prostě dojedeš, zmizí to a finíto...“ (R3)

„...nemá takový ty brutální dopady, takže se to jakoby dá začlenit do nějakýho společenskýho života a dá se na tom podle mýho prostě fungovat normálně no...“ (R4)

V kategorii účinků vnímaných jako negativní, uvádějí informanti/ka stav psychické nepohody, který informanti/ka popisovali jako výpadky, kdy nevěděli co se s nimi v danou chvíli děje a nepřírozenou, agresivní energii:

„...pak už to bylo tak, že to nebyl moc příjemnej stav a vlastně ještě jak jsem chytla tu schízu...“ (R1)

„...jsem měla takový výpadky, že jsme přesně nevěděla co se děje...“ (R1)

„...takže jsem chytla hroznej psychostav a brečela jsem a a ... nevěděla jsem co se sebou, to bylo děsivý...“ (R1)

Jako negativní účinek se ve výpovědích informantů/ky objevovala nepřírozená, agresivní energie. Tuto energii informanti/ka popisovali jako nepřitažlivou a celkově negativní.

„...no takový, hodně agresivní energie fakt, což mě na tom nepřitahuje, to se mi na tom nelíbí...“ (R4)

V následujících výrocích informant uvádí i to, že ho účinky kokainu celkově zklamaly. To však souvisí s očekáváním, které do užití vkládal, a tedy hodnotí zkušenost s kokainem negativně.

„...ale ty účinky prostě nic moc no, pro mě ne. Kokain zklamal na plný čáře ... totálně... mě to prostě nebavilo, účinek nebyl to, co sem hledal...“ (R2)

Tuto kategorii specifických účinků jsem ustanovila pro její zajímavost, zařadila jsem zde projevy, které se uživatelům kokainu zdály jako pozitivní, ale neuživatelé je většinou mohou spojovat s negativním prožitkem či stavem. Projevy, které informanti/ka uváděli, byly především fyziologické, jako je silnější bušení srdce, třes, brnění částí těla, vnitřní neklid či zvýšená nekoordinovaná aktivita.

„...milovala to brnění na těch rtech...“ (R1)

„...se jako prostě trochu třeseš... brní ti držka, konečky prstů, celej seš takovej nákej zelektrizovanej, buší ti srdce a je to pecka...“ (R3)

„...cítíš vid' jak ti jedou ruce nohy, ale přitom prostě stojíš na místě...“ (R2)

„...bušení srdce a rozhodně máš ucpanej nos jako prase (smích)...“ (R4)

Peníze

Téma peníze jsem se rozhodla kódovat jako samostatné téma z toho důvodu, že prostupuje celé výpovědi informantů/ky a přímo se dotýká otázky statusového symbolu uživatelů kokainu. V rámci pokládaných otázek se téma peněz objevovalo velmi často, a to především jako centrální téma celého kódování.

V tomto tématu jsem dále určila následující kategorie:

- Vysoká cena kokainu
- Peníze jako statusový symbol

Kategorie vysoké ceny kokainu upřesňují následující výpovědi:

„...Bohužel je to prostě vo prachách no... kdyby to nebylo tak drahý zkurveně... zaplatíš za to třeba dvojku...“ (R3)

„...ale navíc v tom [názor na to, že kokain je považován za „drogu bohatých“] hraje roli to, že je kurva drahej...“ (R4)

Informanti/ka dále v této kategorii uváděli, že pokud by cena kokainu byla nižší, byl by kokain jejich preferovanou drogou na základě výše uvedených pozitivních účincích.

„...Jenom prostě na to mít ty peníze... nebo to dostávat zadarmo“ (R1)

V kategorii peníze jako statusový symbol se informanti/ka prakticky shodli na faktu, že kokain jako droga nemá určující charakter statusového symbolu, ale je to ona částka, za kterou je pořízen. Tuto kategorii považuji v mém výzkumném šetření za klíčovou, protože je jí věnován větší rozsah uvedených výroků informantů/ky:

„neotvívá ten kokain nějaký ty dvířka do tý háj jako lepší společnosti (směje se)...prostě na to ... tolik lidí nemá ty prachy... prostě to je drahej koks...“ (R1)

„...Určitě by to bylo hele tak, že kdyby byl levnější, tak ta funkce toho statusu by nefungovala...je to droga bohatých v podstatě kvůli ceně (zdůrazňuje) ... kvůli ničemu jinému... protože prostě může si jí dovolit málo lidí... tam je něký ... to jako takový to stigma zbohatlický drogy“ (R2)

Informanti/ka ve svých výpovědích také uvádějí, že kokain ztrácí svou prestiž, kterou za něj přebírají vynaložené peníze a dále o něm vypovídají jako o exkluzivní droze z hlediska ceny ne však jeho účinku.

„...Bohužel je to prostě vo prachách no, na nákou prestiž už se nehraje...“ (R3)

„...je dražší a to z něj dělá tu takovou exkluzivnější drogu...“(R4)

Na tomto místě je patrná role peněz v rámci celkového prožitku užití kokainu. Respondent dále uvádí, že prakticky ti, co kokain nezkusili, neví, zda bude naplněno jejich očekávání z hlediska účinků, ale vzhledem k jeho ceně pejorativně předpokládají jeho kvalitu.

„...jenom že je to drahý, tak je to asi lepší a právě proto, že je to tak drahý si to většina nemůže dovolit a tak neví vo čem to je...“(R3)

„...kokain je prostě výrazně dražší... to asi vychází jedno ze druhého, protože kokain berou hlavně ty bohatší...“(R4)

Postoj k ostatním drogám

Posledním tématem, které jsem v otevřeném kódování zohlednila, je postoj uživatelů k ostatním drogám. Ve výpovědích informantů/ky se často objevovalo srovnání rozdílů ostatních drog pro dokreslení popisu kokainu. Z kontextu výpovědí jsem stanovila následující kategorie:

- Postoj k pervitinu
- Postoj k uživatelům pervitinu

Samostatná kategorie postoj k pervitinu tvoří rozsáhlý a zajímavý soubor informací, které byly získány z výpovědí. Pervitin byl nejčastěji uváděným kontrastním prvkem a to tak, že byl vnímán všemi informátory/kou negativně a na jeho úkor se snažili vyzvednout na výsluní kokain:

„...čistý piko ... to bylo hnusný no, to sem, to sem ... no to mi nebylo dobře, spíš takovou depku... ten účinek byl, ale rozhodně nebyl tak silnej...“ (R2)

„...Všude ekzémy, díry do rukou, ty vole, di mi s tím do prdele (otřepe se jakoby hnusem)... stejně šňupali ty fety jako je perník, ty sračky. Koks je oproti těmhle keklům pohodovej...“(R3)

„...když si někdo veme perník, tak prostě vodpadává, je takovej nepoužitelnej...“ (R4)

„...To mají ale asi ty s těma houbama asi ne? Ty nenormální ... víš, který myslím, ty rozhoukaný (smích)...“(R3)

Co lze také z níže uvedeného pozorovat je diferenciaci na základě ceny drogy.

„...Na pervitin má každej, hodně lidí si zkusí třeba pervitin, protože ti to prostě stojí málo...“(R1)

„...Perník jako takovej je sračka, říkalo se, že to je koks pro chudý...“(R3)

„...zbytek prostě těch lidí co na to nemá, tak fetuje piko...“(R2)

V kategorii postoj k uživatelům pervitinu informanti/ka vypovídali o tom, že ve své podstatě se oni sami cítí lépe jako ti, co užívají kokain než jako ti, co užívají pervitin. Z rozhovorů vyplývalo, že uživatelé pervitinu do jisté míry pohrdají a nechtěli by „skončit“ jako oni. Celkový postoj informantů/ky byl k uživatelům pervitinu silně negativní.

„...jako na perníku paříš na ulici jako debil ještě dva dny a pak prostě zareješ držkou v zemi...“(R3)

„...zatímco ty, co jedou na piku, tak končí všelijak no...“ (R4)

Informanti/ka na téma uživatelů pervitinu velice silně reagovali, kdy prakticky všem uživatelům subjektivně přisuzovali stejné negativní vlastnosti.

„...myslim jako ty perníkový fetky, abych žebral a támhle někde na nádrů dělal šlapalínu Rakušákům, to ne, takováhle nicka...“ (R3)

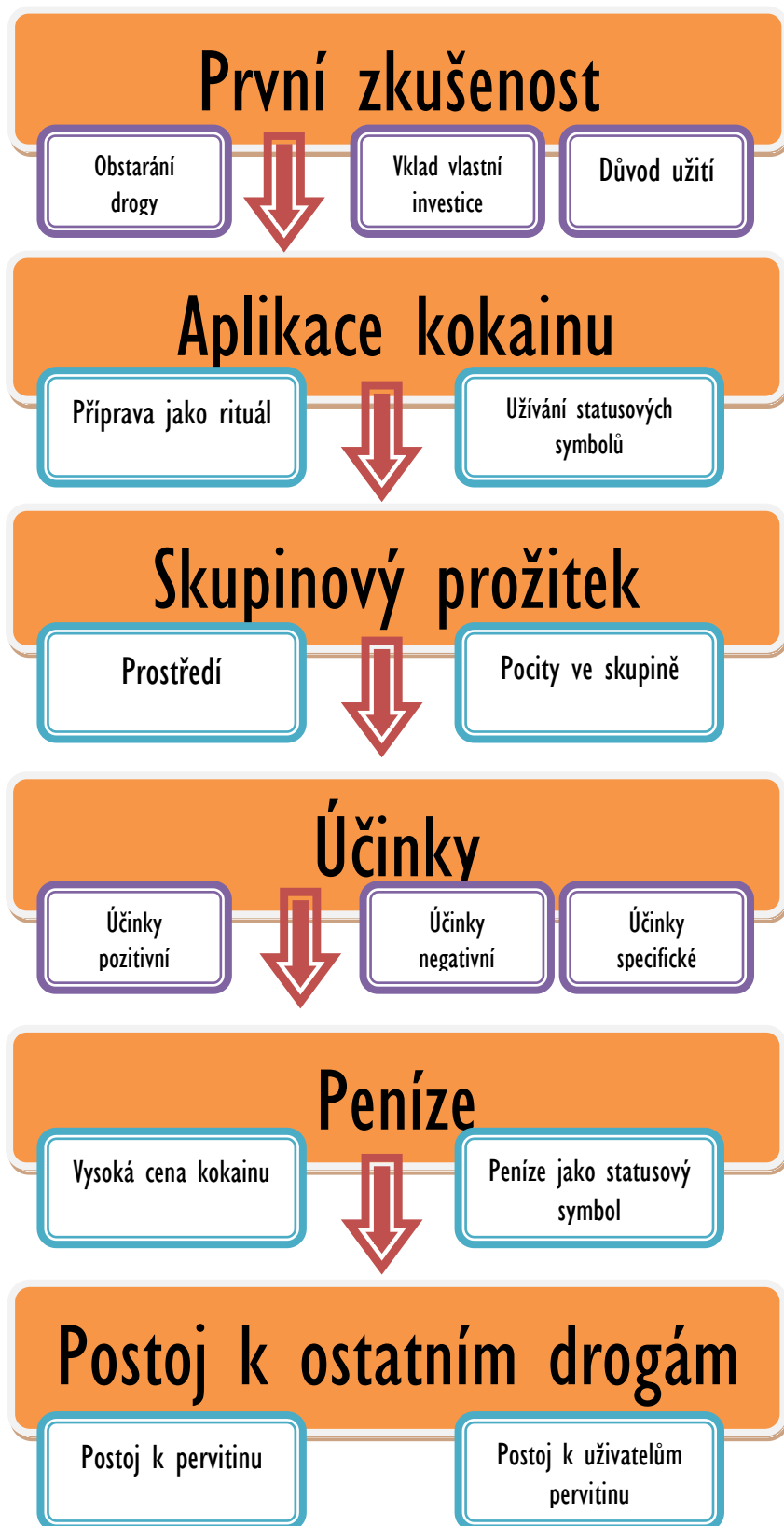
„...pikaři myslí, že mají jako víc profetováno...“ (R4)

„...takže ty lidi ... (mocně gestikuluje) takový ty vyloženě jehlový smažky na perníku a na heroinu, to jsou lůzři, který si za to můžou sami a tečka...“ (R2)

4.1.2 Otevřené kódování – shrnutí

Pro přehlednost shrnuji výsledky otevřeného kódování do diagramu č. 1. Je zde zakomponováno šest základních témat a v rámci nich jsou zaznamenány identifikované kategorie.

Diagram č. 1: Shrnutí otevřeného kódování

Zdroj: Vlastní výzkum

První užití kokainu začíná obstaráním drogy, do kterého uživatelé ve většině případů nevkládají svou vlastní investici, tu zajišťují kamarádi či zkušení uživatelé. Kokain je často také dárkem. Důležitou roli v tomto procesu představuje důvod užití kokainu.

Charakteristické pro užívání kokainu je jeho aplikace, která se vyznačuje přípravou drogy, která v sobě nese prvky rituálu a v rámci aplikace se objevuje užívání statusových symbolů. Pro užití kokainu je důležité, s kým je aplikace drogy realizována.

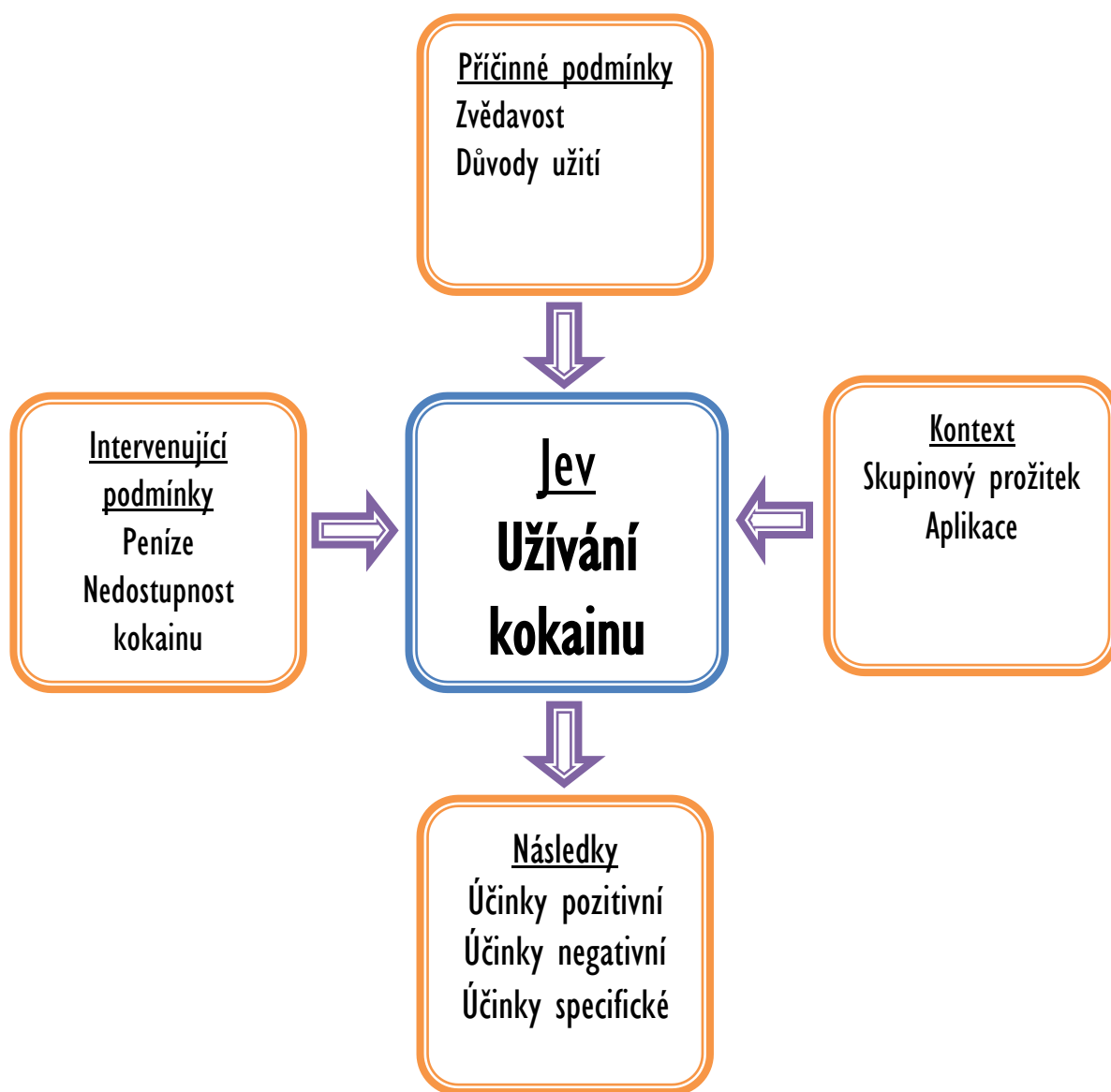
Skupinový prožitek je charakteristický ve vztahu k prostředí užívání kokainu, a jaké pocity převládají při užívání ve skupině. Průběh očekávání účinků se pohybuje na dichotomii pozitivní – negativní, a to z toho důvodu, že každý informant/ka vnímá průběh intoxikace specificky. Velice významné jsou peníze, které hrají v celkovém kontextu užívání kokainu důležitou roli a to jak z hlediska toho, že kokain je drahý, ale i z toho důvodu, že peníze jako takové jsou uživateli vnímány jako statusový symbol.

Neméně zajímavá oblast je vlastní srovnání uživatelů kokainu s uživateli jiné drogy s podobnými účinky – pervitinem, kdy je hodnocen nejen pervitin, ale i jeho uživatelé jako kontrast vůči kokainu.

4.2 Axiální kódování

S ohledem na podrobnou povahu dat uvedených výše, se v případě axiálního kódování uchyluji k pouhé schematizaci vztahů mezi kategoriemi. Následující uspořádání vztahů přináší zajímavé skutečnosti. Zajímavé se jeví především vztahy mezi kategoriemi, které jsem pro lepší orientaci v textu, přehledně vizualizovala v diagramu č. 2.

Diagram č. 2: Výsledky axiálního kódování

Zdroj: Vlastní výzkum

Za centrální jev zde považuji užívání kokainu, tento jev je ovlivňován několika podmínkami. Jedná se o kontext, v němž se užívání kokainu odehrává, především se jedná o skupinový prožitek, či samotná aplikace, dále pak o intervenující podmínky. Ty zahrnují již otázku nedostupnosti kokainu a otázku peněz. Výstupem užití kokainu jsou jeho účinky zahrnující jak ty pozitivní a negativní, ale také účinky specifické.

Příčinné podmínky vychází z potřeby užití kokainu, zde charakterizované především zvědavostí.

4.3 Selektivní kódování

V rámci selektivního kódování jsem identifikovala centrální kategorii: Peníze jako statusový symbol. Otázka peněz se objevovala ve všech výpovědích, kde byl patrný i vzájemný vztah s ostatními kategoriemi. De facto jakákoli výpověď ohledně kokainu samotného se nakonec projevila v otázce peněz. Tuto kategorii právě z tohoto důvodu zvolila jako centrální.

Diagram č. 3: Výsledky selektivního kódování

Zdroj: Vlastní výzkum

Centrální kategorii peněz měla nemalý vliv na celkové užívání kokainu. Důležitou roli hrají peníze v rámci vysoké ceny kokainu a při vkladu vlastní investice do koupě kokainu. Informanti/ka uváděli, že sami do obstarání kokainu nezasahovali, očekávali, že kokain obstará někdo jiný, či že bude dárkem. Negativní postoj k užívání pervitinu byl informanty/kou hodnocen jako měřítko ceny kokainu samotného.

Pervitin byl zde dáván do přímého kontrastu s kokainem za účelem poukázání na rozdílné ceny. S tímto vztahem úzce souvisí také kategorie užívání statusových symbolů při užívání kokainu, zde sami informanti uvádějí, že peníze přebírají onen statusový symbol.

5 DISKUZE

Výzkumné šetření této bakalářské práce je zaměřeno na vztah kokainu k vyjádření sociálního statusu ve formě statusového symbolu. Pro naplnění cíle výzkumu jsem stanovila výzkumnou otázku:

Jak je vnímáno pojetí kokainu jako statusového symbolu v narativním vyprávění jeho uživatelů /ek?

Pro získání potřebných dat jsem zvolila techniku narativního interview, jehož jádro tvořily dvě následující oblasti, a to:

- Vlastní zkušenosti s kokainem
- Názory na to, že kokain je považován za „drogu bohatých“

V rámci otevřeného kódování jsem nejprve ze získaných dat identifikovala šest témat, které se ve všech rozhovorech opakovaně objevovaly a tvořily tak prakticky obsah hlavního sdělení. V následujícím textu uvádím pro přehlednost bloky diskuzí k jednotlivým tématům.

Diskuze k tématu: První zkušenost

Informanti/ka ohledně důvodu užití kokainu vypovídali ve shodě s tím, co uvádí Nožina, a to, že zájem o experimentování s drogami je zejména mezi mládeží obrovský „zkusit to aspoň jednou“ se stalo heslem dneška (30). Informanti/ka dále uváděli, že kokain užíli především ze zvědavosti, a protože k tomu měli prostě příležitost.

Již vlastní obstarání kokainu otázkou, pro uživatele složitou. Informanti/ka uváděli, že v rámci drogového trhu není kokain příliš rozšířeným zbožím, což je jedním z aspektů, který se odráží v jeho ceně. Avšak Páleníček upozorňuje na to, že kokain se stává mnohem dostupnější drogou, díky novým, přímým pašeráckým trasám (32). V tomto ohledu se informanti s odbornou literaturou rozcházejí.

Z výpovědí informantů/ky bylo zjevné, že první zkušenost s užitím kokainu nijak předem neplánovali. V návaznosti na toto je zajímavé, že první zkušenost uživatelů s kokainem je charakteristická především tím, že informant si drogu sám neobstarával, ale ani nevložit do nákupu vlastní investice, kokain byl buď dárkem či byl přinesen do kolektivu.

V jednotlivých výpovědích se také objevuje zajímavá spojitost, která se odráží v tom, že uživatelé neznají účinků kokainu pejorativně předpokládají vysokou kvalitu účinků kokainu ve spojitosti s jeho vysokou cenou.

Diskuze k tématu: Aplikace kokainu

V rámci tohoto tématu byly identifikovány dvě další specifitější kategorie. První představovala prvky rituálu patrného v přípravě kokainu k aplikaci. Informanti/ka uváděli, že používají totožný postup při přípravě kokainu, který je někdo naučil. Převážně se jedná o toho, kdo kokain kupoval či sháněl nebo toho, kdo má s jeho užíváním největší zkušenosti. Výpovědi informantů/ky se v tomto tématu často opakovaly.

Na samotném postupu při přípravě kokainu k aplikaci se informanti/ka shodují s Illesem, který uvádí následující postup přípravy: Kokain se jednak dává do lahvičky či prostě zabalí do papírku a složí. Rozestře se pak na zrcátku či jiném předmětu s hladkým povrchem a naseká se kreditní kartou či jiným ostrým předmětem, aby se odstranily droboučké krystaly a zbyl jemný bílý prášek. Následně se vytvoří několik čárek – lines **(11)**.

Samotní uživatelé uváděli stejný postup přípravy kokainu a dále toto popisovali jako určitý kulturní vzorec spojený s jeho užíváním. Ztotožňují se s teoretickým základem pojmu kulturních vzorců, propracovaného Benedictovou, který uvádí Nakonečný jako určité kulturní vzory, které představují škálu zvyků, tradic, norem společnosti, ale také jsou přijímanými a napodobovanými hodnotami společnosti **(27)**. Myslím si, že tato výše popsaná teorie kulturních vzorců věrně kopíruje chování uživatelů nejen kokainu, ale drog obecně a to v tom ohledu, že zkušenosti uživatelé předávají jakousi kulturní tradici těm méně zkušeným.

Další výpovědi se orientovaly na naplnění cíle a zodpovězení výzkumné otázky bakalářské práce. Z výsledků mého výzkumného šetření vyplývá, že kokain jako droga je stále uživateli vnímána jako „lepší droga“, nicméně jako statusový symbol svůj význam pomalu ztrácí. Toto může být přičteno na vrub faktu, jak píše Páleníček, že cena kokainu se dramaticky snížila a z hlediska větší dostupnosti se kokainu stává dostupnější drogou pro širší vrstvy společnosti (32).

Užívání statusových symbolů, jakožto druhá kategorie, manifestuje v rámci používání pomůcek k aplikaci kokainu. Informanti/ka dále vypovídali o tom, že kokain se aplikuje pomocí bankovek vysoké hodnoty, a že bankovky nižší hodnoty pro aplikaci právě kokainu nejsou vhodné.

Dále pak uváděli rozklepávání pomocí kreditní karty, se kterou je spojena jistá společenská prestiž. Toto tvrzení se dá přirovnat k sociálnímu habitu, o kterém píše Bourdieu jako o přizpůsobení se jednání každého člověka společenským podmínkám. Společenské podmínky pak vytvářejí v člověku způsoby očekávání a formují to, co se od něj očekává. Ve skutečnosti je tedy volba člověka formována habitem, tedy tím, jak nás okolní podmínky přetvářejí (4). Tento fakt se dá pozorovat právě z těch výpovědí, kde informanti/ka uváděli, že kokain se bankovkami nízké hodnoty neaplikuje či se k jeho přípravě patří právě ona kreditní karta, ke které se váže společensky uznávaná prestiž.

V realizovaném výzkumu je dále patrné, že funkci statusového symbolu v tomto případě přebírají samotné peníze, které jsou vkládány na nákup kokainu. Zde tento fakt nerozvádím z toho důvodu, že se jím podrobněji zabývám v diskuzi k tématu - peníze.

Diskuze k tématu: Skupinový prožitek

Jako další se ve výrocích informantů/ky objevovali informace ohledně prožitku ve skupině. Všichni informanti/ka uváděli, že jejich zkušenost s kokainem vždy probíhala v rámci většího počtu osob ve skupině. Skupinovitost prožitku se svým způsobem odráží ve všech výpovědích informantů/ky, kdy z rozhovorů vyplývalo, že pokud by informanti/ka užívali kokain bez přítomnosti okolní, známe skupiny lidí, účinky, celkový prožitek by nebyly stejné či dokonce by drogu vůbec neužívali.

Pro uživatele je tedy důležité společnost dalších lidí, kteří jsou nejlépe také uživateli kokainu, kteří jsou preferováni. Skupinová zkušenost představuje možnost prožít pocit sounáležitosti se skupinou a lidmi v blízkém okolí. Tento prožitek bývá často umocňován různým spektrem látek. Sdílení, vcítění a možnost umocnit tyto prožitky jsou často vyhledávaným druhem zážitků (27). Avšak na rozdíl od výpovědi informantů/ky, Kudrle in Kalina vnímá tuto touhu po skupinové transcendenci prostřednictvím stimulačních drogám skepticky. Varuje, že namísto vnitřní svobody z hlediska spirituálního naplnění, nachází uživatel jen rychlé uspokojení a následnou prázdnotu (15).

Shapiro souhlasně s výpověďmi píše, že hodnocení zkušenosti s drogou ovlivňuje a vychází z toho, co uživateli řeknou jiné osoby, které mají s konkrétní drogou předešlé vlastní zkušenosti a tyto faktory poté ovlivňují hodnocení vlastní zkušenosti uživatele s drogou (35).

Užití kokainu se úzce váže na prostředí, které ho ovlivňuje (23). Především pak prostředí koncertů, párty, soukromých objektů, jako jsou osobní byty a chaty. V tomto případě se výpovědi informantů/ky shodují s tvrzením, že kokain je díky svým stimulačním účinkům vyhledáván pro dodání rychlého zdroje energie či v rámci celkového prožitku na tanečních párty. Jak lze z výše uvedených informací v otevřeném kódování vyvodit, informanti dávají přednost užití kokainu v prostředí párty spojené s preferovanou hudbou. Ze získaných informací lze souhlasit s tvrzením Páleníčka, který uvádí, že v posledním desetiletí, je evropská taneční scéna charakteristická narůstající oblibou kokainu (32).

Souhlasná data jsou předkládána i ve Výroční zprávě o stavu drog v ČR z roku 2011, kde jsou uváděny zvýšené nálezy kokainu ve většině případů o víkendu a v prostředí zábavy a nočního života (25).

Diskuze k tématu: Účinky

V rozhovorech informanti/ka hodnotili/a účinky kokainu velice kladně. Vesměs uváděli stejné účinky kokainu na tělo jako většina autorů, zabývající se touto tematikou. Pozitivně informanti/ka vnímali především nárůst energie, celkové zrychlení a opadnutí

zábran v chování. Za důležité v rámci účinků kokainu, považovali informanti/ka to, že následující dny po užití kokainu mohli bezproblémově fungovat, účinky tak nezasahovaly, ani nenarušovaly běžné fungování informantů. Tyto charakteristické účinky kokainu, včetně hlediska spánku, uvádí podobně i Kalina, který je shrnuje účinky kokainu jako povšechné zvýšené psychomotorického tempa a bdělosti (16).

Ve výpovědích informantů/ky se ale objevovala i vyjádření ohledně negativních účinků kokainu. Jednalo se v první řadě o nepříjemný psychický stav, který se projevoval vnitřním neklidem a neorientovaností. V závislosti na dodané energii a síle, vnímali jednotliví informanti/ka tuto energii jako agresivní, nepřírozenou a nechtěnou. Vyjádření informantů odborně popisuje Kalina, píšící o riziku vzniku toxických psychóz již při užití jednorázové dávce, toto samozřejmě uvádí na základě individuality každého uživatele, ne v rámci obecné generalizace. V rámci dlouhodobého užívání kokainu uvádí riziko vzniku paranoidně-halucinatorního syndromu, tzv. „stíhy“, které ve výpovědi popisuje informantka jako velice negativní účinek dlouhodobého užívání kokainu (15).

Informanti/ka také uváděli zajímavé výpovědi ohledně účinků kokainu. Tyto účinky se dají považovat za zajímavé v tom smyslu, že je vnímali jako pozitivní, avšak neuživatelé kokainu je většinou spojují s negativním prožitkem či nepříjemným stavem.

Jmenovitě se ve výpovědích objevovalo silnější bušení srdce, třes celého těla nebo jednotlivých částí těla, brnění rtů, vnitřní neklid či nekoordinovaná aktivita, spojená s neúčelnou energií. Kalina uvádí tvrzení, že pocity při prvním užití kokainu mohou být i nepříjemné. V tomto ohledu se názory na specifické účinky rozcházejí (15).

Diskuze k tématu: Peníze

Peníze jako ústřední téma výsledků celé předkládané bakalářské práce je nejvíce skloňovanou oblastí ve výpovědích uživatelů. Nejvíce uživatelé vypovídali o penězích ve spojitosti s vysokou cenou kokainu. Ve výpovědích se také objevovaly výroky, jejichž obsahem zjednodušeně bylo to, že pokud by cena kokainu nebyla tak vysoká, stal by se kokain pro informanty preferovanou drogou. Na fakt, že kokain je v současné době považován za jednu z nejdražších drog poukazuje i Mravčík (25). Na druhou

stranu uvádí Páleníček, že je v posledních letech má cena kokainu tendenci klesat, v návaznosti na větší dostupnosti kokainu (32).

Další oblastí, ve které informanti/ka vypovídali o penězích, se týkala užívání peněz, co by statusového symbolu. Jednotlivé výpovědi obsahovaly shodu v tom, že kokain jako droga, již nemá určující charakter statusového symbolu, ale je to ona finanční částka, za kterou je pořízen. Toto shrnutí vyplývalo z výpovědí, kde informátoři/ka uváděli, že kokain „neotvírá dvířka“ do vyšší a uznávanější společnosti, ale že je to ono vědomí toho, že uživatelé mají dostatek financí, za které si kokain mohou pořídit.

Dále informanti/ka uváděli, že pokud by cena kokainu klesla, ztratil by kokain prestiž a pověst „lepší“ drogy, v tom směru, že už by nebyl výsadou málo lidí, kteří si jej mohou pořídit. V návaznosti na již uvedené výše považují zde důležité uvést i spojitost, kterou uváděli informanti s očekáváním účinků kokainu. Prakticky ti, co kokain nezkusili, neví, zda bude naplněno jejich očekávání z hlediska účinků, ale vzhledem k jeho ceně pejorativně předpokládají, že tyto účinky budou vysoce kvalitní.

Nicméně jeden informant uvádí to, že v České republice není čistota kokainu valná, ale jeho cena je vysoká. Shodné hledisko zastává i Páleníček, který uvádí, že kvalita kokainu na evropském trhu není v současné době nijak výrazná (32).

V přímém rozporu s předešlým tvrzením jsou prezentovaná data dle Mravčíka (25), který ve Výroční zprávě o stavu drog v ČR za rok 2011 uvádí výraznou změnu čisté látky v kokainu, a to z 14% na 72%.

Diskuze k tématu: Postoj k ostatním drogám

Téma postoje uživatelů kokainu k ostatním drogám ve výpovědích informantů/ky sehrávalo svou roli především ve smyslu vymezení se. Toto vymezení se jevílo jako dvoustranné, kde na jedné straně se informanti/ka vymezovali vůči jiným drogám, aby podtrhli pozitivně vnímané účinky kokainu a na straně druhé, aby se sami jako uživatelé srovnali s uživateli drog jiných.

Drogou, kterou informanti nejvíce srovnávali, byl pervitin. Pervitin byl vnímán všemi informanty/kou negativně, a to jak z hlediska jeho účinků, kde uváděli to, že je

jako droga nekvalitní, jeho účinky jsou celkově negativní a dále uváděli, že s ním nechtějí mít další zkušenost.

Co se týče postoje informantů/ky k uživatelům pervitinu, bylo ve výpovědích charakteristické, že se vůči nim cítí lépe jako uživatelé kokainu. Celkový postoj informantů/ky byl k uživatelům pervitinu silně negativní. Z výpovědí bylo patrné, že uživatelé pervitinu vesměs pohrdají a dále také uváděli, že by nechtěli „skončit“ jako oni. Prakticky všichni informanti/ka subjektivně přisuzovali uživatelům pervitinu negativní vlastnosti a nazývali je „smačkami“, „fetkami“ a v celkovém srovnání s nimi se vyjadřovali jako o „dnu lidské společnosti“.

Na tomto místě bych se ráda věnovala zkrácením výsledků. Tyto zkrácení mohou vznikat již při výběru informantů. S ohledem na to, že jsem ve svém výzkumném šetření volila metodu účelného výběru na základě dostupnosti informantů/ky, tedy informantů/ky, které jsem důvěrně znala. Za největší riziko zkrácení v tomto případě považuje Miovský výsledný nepřírozeně konzistentní výzkumný soubor (22).

Hendl ještě zdůrazňuje zkrácení v tom, že většina respondentů neumí o tématu vyprávět, proto je kladen větší důraz na výzkumníkovu interpretaci dat, která vždy nemusí být vyhovující (9).

Další zkrácení mohla být způsobena v procesu rozhovoru tazatelky a komunikačních partnerů. Informanti mají tendenci prezentovat se v „lepší světlo“, navíc řešená témata se dotýkala intimního tématu, jakým je užívání drog. Odpovědi jsou vždy zkráceny žádoucností a konformitou (22).

Oblasti dotazování mohly implikovat možné odpovědi při znalosti cíle výzkumu, s nímž byli, dle etických pravidel, informanti dopředu seznámeni.

6 ZÁVĚR

Pro svou bakalářskou práci na téma Kokain jako statusový symbol, jsem se rozhodla v souvislosti se současným trendem rozšiřování kokainu do širších společenských vrstev. Jeho rozšíření a obliba jsou spojeny s poklesem jeho ceny a zvýšením celkové dostupnosti. Tento trend v současnosti je spojován především se stále narůstající oblibou v rámci taneční scény. Považuji proto za důležité se více dozvědět o uživatelích kokainu a aspektech s užíváním spojené.

Praktickým cílem mé práce bylo prostřednictvím narativních rozhovorů s uživateli kokainu analyzovat vztah kokainu k vyjádření sociálního statusu ve formě statusového symbolu. Dále jsem specifikovala prostřednictvím výzkumné otázky užší okruh zájmu, a to jak je vnímáno pojetí kokainu jako statusového symbolu v narativním vyprávění jeho uživatelů/ek.

Pro praktický cíl je důležitý stanovit teoretický základ, což jsem učinila v první části mé bakalářské práce. Definuji zde kokain jako drogu, jeho objevení, rané použití, účinky a jeho aplikaci. S ohledem na cíl práce se zabývám teoretickým rámcem symbolu, sociálního statusu, společenskou strukturou, statusovým symbolem a sociálním aspektem užívání kokainu.

V praktické části popisuji průběh celého výzkumného šetření. Toto šetření bylo uskutečněno v Českých Budějovicích a týkalo se čtyř informantů, kteří byli vybráni na základě dostupnosti metodou záměrného výběru. Jednalo se o tři muže a jednu ženu.

Jako adekvátní metodu sběru dat pro získání odpovědi na výzkumnou otázku jsem zvolila kvalitativní výzkum a v samotné realizaci výzkumného šetření techniku narativního rozhovoru (interview). Mým celkovým zájmem bylo především porozumění a snaha o odкрытие hlubších významů ze získaných výpovědí.

Analýza získaných dat byla realizována prostřednictvím trojího kódování, dle metody zakotvené teorie. V rámci otevřeného kódování jsem identifikovala šest témat, v rámci kterých byly ustanoveny podrobnější kategorie. Ke každé kategorii jsem pro názornost uvedla výroky informantů a dále je okomentovala. Po uspořádání výsledků v axiálním kódování jsem schematizovala vztahy jednotlivých kategorií a pro přehlednost

vytvořila diagram s analyzovanými vztahy. V rámci selektivního kódování jsem určila centrální jev a popsala vlivy, kterými je ovlivňován. I tyto vlivy jsem převedla do přehledného diagramu.

V praktické části následně uvádím a komentuji výsledky výzkumného šetření. Z výsledků narativních rozhovorů vyplývá, že kokain je svými uživateli stále považován jako lepší droga, avšak kokain samotný postupně ztrácí funkci statusového symbolu ve společnosti. Tuto funkci za něj přebírají peníze, které jsou za kokain vynakládány. Zde bych však ráda podotkla, že užívání kokainu je ovlivňováno řadou proměnných, jakými jsou například skupinový prožitek, postoje k ostatním uživatelům či prostředí ve kterém je kokain užíván.

Výsledky předkládané bakalářské práce se mohou využít jako základní zdroj informací pro veřejnost, které dosud nebyly ucelené. Případně také jako využití pro sociální pracovníky v oblasti kontaktních center či v rámci oboru sociální patologie. Práce může následně sloužit také jako startovní materiál pro případnou iniciaci širšího výzkumného šetření v této oblasti. Dále mohou získané výsledky představovat nástin specifických požadavků a potřeb uživatelů kokainu.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá modernost*. Vyd. 1. Překlad S Blumfeld. Praha: Mladá fronta, 2002, 343 s. ISBN 80-204-0966-1.
- 2) BLÁHOVÁ, Vendula. Schütze: Místo narativního interview v metodologii sociálních věd [online]. [cit. 2012-11-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/recenze-knih/484-schutze-misto-narativniho-interview-v-metodologii-socialnich-ved.html>>. ISSN 1801-1438.
- 3) BORNÍK, Miroslav. *Drogy - co bychom o nich měli vědět*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2001, 32 s. ISBN 80-85821-98-2.
- 4) BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Vyd. 1. Překlad Věra Dvořáková. Praha: Karolinum, 1998, 179 s. ISBN 80-718-4518-3.
- 5) DELPIROU, Alain a Alain LABROUSSE. *Koka, kokain, koks*. Vyd. 1. Bratislava: Bradlo, 1993, 270 s. ISBN 80-712-7009-1.
- 6) GENNEP, Charles-Arnold. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Vyd. 1. Překlad Helena Beguivinová. Praha: Lidové noviny, 1997, 201 s. ISBN 80-710-6178-6.
- 7) GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- 8) HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-717-8303-X.
- 9) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 10) HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, 776 s. ISBN 80-736-7092-5.
- 11) ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. Vyd. 2., uprav. Praha: ISV nakladatelství, 2002, 55 s. ISBN 80-858-6650-1.
- 12) JANDOUREK, Jan a Alain LABROUSSE. *Úvod do sociologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 231 s. ISBN 80-717-8749-3.

- 13) JOHN, Radek – PRESL, Jiří. *Drogy, 106 otázek a odpovědí*. Vyd. 1. Praha: Medea Kultur, 1996, 86 s. ISBN neuvedeno.
- 14) KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 388 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4714-110.
- 15) KALINA, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 1 – mezioborový přístup*. Vyd. 1. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, 344 s. ISBN 80-86734-05-6.
- 16) KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Filia nova, 2001, 118 s. ISBN 80-238-8014-4.
- 17) KARCH, Steven B. *Karch's pathology of drug abuse*. 4th ed. Boca Raton: CRC Press, 2009, 709 s. ISBN 9780849378805.
- 18) KELLER, Jan. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. Vyd. 5. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, 214 s. ISBN 978-80-7419-044-5.
- 19) KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. Vyd. 5. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 204 s. ISBN 80-864-2939-3.
- 20) KOTULÁN, Jaroslav. *Zdravotní nauky pro pedagogy: fakta, informace, prevence*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita-Pedagogická fakulta, 1999, 258 s. ISBN 80-210-2179-9.
- 21) KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie životního způsobu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2010, 272 s. ISBN 978-80-247-2456-0.
- 22) MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- 23) MIOVSKÝ, Michal a kol. *Konopí a konopné drogy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 533 s. ISBN 978-80-247-0865-2.
- 24) MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOARD. *Přehled sociologie*. Vyd. 1. Překlad Kateřina Dohnalová. Praha: Portál, 2005, 335 s. ISBN 80-717-8976-3.
- 25) MRAVČÍK, Viktor. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2011*. Vyd. 1. Praha: Úřad vlády České republiky, 2012, 176 s. ISBN 978-80-7440-067-4.

- 26) MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 268 s. ISBN 978-808-6429-250.
- 27) NAKONEČNÝ, Milan. *Úvod do psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2005, 508 s. ISBN 80-200-0993-0.
- 28) NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.
- 29) NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 120 s. ISBN 978-802-4729-572.
- 30) NOŽINA, Miroslav a Miloš VANĚČEK. *Mandragora, morfin, kokain: drogový problém v českých zemích v dobách habsburské monarchie a v předválečném Československu*. Vyd. 1. Praha: KLP, 2009, 296 s. ISBN 978-80-86791-60-9.
- 31) NOŽINA, Miroslav a Miloš VANĚČEK. *Kokainová subkultura v letech 1918 – 1938*. Bulletin Národní protidrogové centrály, 2007, XIII, č. 4, s. 33 – 35. ISSN 1211 – 8834.
- 32) PÁLENÍČEK, Tomáš. *Zaostřeno na drogy: Taneční drogy*. Vyd. 1. Praha: Úřad vlády České republiky, 2010, 22 s. ISSN 1214-1089.
- 33) PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007, 472 s. ISBN 978-802-0014-99.
- 34) PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i Vaše dítě?*. Vyd. 2. rozš. Praha: Maxdorf, 1995, 88 s. ISBN 80-85800-25-X.
- 35) SHAPIRO, Harry. *Drogy – obrazový průvodce*. Vyd. 1. Praha: Svojtka, 2005, 360 s. ISBN 80-7352-295-0.
- 36) SVOBODA, Michal. *Biografická metoda v antropologii*. Dostupné z WWW: http://www.antropologie.org/attachments/147_147_Michal_Svoboda_Biograficka_metoda_v_antropologii.pdf [online]. [cit. 2012-11-30].
- 37) ŠKAŘUPOVÁ, Kateřina. *Zaostřeno na drogy: Trendy užívání drog v populaci ČR*. Vyd. 1. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007, 43 s. ISSN 1214-1089.
- 38) TYLER, Andrew. *Drogy v ulicích: mýty, fakta, rady*. Vyd. 2 uprav. Praha: Ivo Železný, 2000, 426 s. ISBN 80-237-3606-X.

- 39) URBAN, Lukáš. *Sociologie trochu jinak*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 208 s. ISBN 978-802-4724-935.
- 40) VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008, 461 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
- 41) VODÁKOVÁ, Alena a Miloslav PETRUSEK. *Velký sociologický slovník: II. svazek P-Z*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.
- 42) ŠAFR, Jiří. Životní styl a sociální třídy: vytváření symbolické kulturní hranice diferenciací vkusu a spotřeby. [online]. [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: http://www.socdistance.wz.cz/publikace/safr2008_zivotni_styl&socialni_tridy_obsah.pdf

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Kokain, symbol, společenský systém, sociální struktura, sociální status, statusový symbol, sociální aspekt